

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**EKONOMSKI VIDIK DRUŽINSKE POLITIKE V SLOVENIJI
IN PRIMERJAVA S HRVAŠKO**

Mladenka Nikolić

Ljubljana, junij 2019

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**EKONOMSKI VIDIK DRUŽINSKE POLITIKE V SLOVENIJI IN
PRIMERJAVA S HRVAŠKO**

Kandidatka: Mladenka Nikolić
Vpisna številka: 04039356
Študijski program: Univerzitetni študijski program Upravljanje javnega sektorja prva stopnja
Mentor: izr. prof. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, junij 2019

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Mladenka Nikolić, študentka univerzitetnega študijskega programa Upravljanje javnega sektorja prve stopnje, z vpisno številko 04039356, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Ekonomski vidik družinske politike v Sloveniji in primerjava s Hrvaško.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je priloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela in soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Lučka Zorko Titan

Ljubljana, december 2017

Podpis avtorice:

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava ukrepe družinske politike in demografske razmere v Sloveniji in jih primerja s Hrvaško. Obe državi se soočata z nizkimi stopnjami rodnosti, ki so posledica nizke stopnje zaposlovanja žensk in vse višje starosti mater ob prvem otroku. Koncepta družinskih politik obeh držav sta si zelo blizu, ravno tako opredelitev družinskih prejemkov, ki so v obeh državah podobni in sistematično opredeljeni, pa vendar so bistvene razlike v višini zneskov starševskega in porodniškega nadomestila, otroškega dodatka ter dodatka za veliko družino. Hrvaška ima slabše ekonomske razmere in iz tega sledijo nižje plače, nižja izplačila družinskih prejemkov in višje obdavčitve družin. Posledica tega je izseljevanje mladih. Trend upadanja rodnosti in staranja prebivalstva je izjemno pomemben za ohranitev družine in s tem obstoja natalitete.

V diplomskem delu bodo predstavljeni in opisani družinski prejemki in demografske razmere v izbranih državah. Prav tako bodo prikazane bistvene razlike v dveh sistemih družinske politike ter analiza kako različni ukrepi vplivajo na demografske spremembe v Sloveniji in na Hrvaškem. Raziskava, v kateri smo naredili primerjavo med državama, je narejena s pomočjo dostopnih statističnih podatkov.

Med pisanjem diplomskega dela in raziskovanjem področja je ugotovljeno, da se starost matere ob prvem otroku tako v Sloveniji kot na Hrvaškem povečuje. Ravno tako je ugotovljeno, da se delež izobraženih žensk povečuje v obeh državah, kar lahko vpliva na poznejše odločanje za otroke, ker ženske dalj časa študirajo. Mladi si najprej želijo zaposlitve in ureditve stanovanjske problematike, šele nato pa ustvariti družino. Zaposlenost žensk počasi narašča, še vedno pa je čutiti neenakost med spoloma, kar zadeva zaposlitve, saj se delodajalci izogibajo zaposlovanju mladih žensk, bodočih mater.

Ključne besede: ukrepi družinske politike, družinski prejemki, demografski trendi, ženske na trgu dela, EU, Slovenija, Hrvaška.

ABSTRACT

ECONOMIC ASPECTS OF FAMILY POLITICS IN SLOVENIA AND COMPARISON WITH CROATIA

The diploma paper deals with family policy measures and demographic conditions in Slovenia and compares them with Croatia. Both countries face low birth rates due to the low female employment rate and the ever-older age of mothers with their first child. The family policy concept of the two countries is very close, as is the definition of family benefits, which are similar and systematically defined in both countries, however, there are significant differences in the amount of parental and maternity allowances, child benefit and family allowance. Croatia has worse economic conditions, followed by lower wages, lower payments of family benefits and higher family taxation. The result of this is the emigration of young people. The trend of decline in fertility and aging of the population is of utmost importance for the preservation of the family and, consequently, of the existence of natality.

In the diploma work, family benefits and demographic conditions in selected countries will be presented and described. Furthermore, important differences in the two family policy systems will be demonstrated, along with an analysis of how different measures affect demographic changes in Slovenia and Croatia. A survey in which we made a comparison between countries was carried out using the available statistical data.

While writing the thesis in a field survey, it was found that the age of the mother with the first child, both in Slovenia and Croatia, is increasing. It was also found that the share of educated women in both countries is increasing, which can affect later decision-making of children because women study for a longer period of time. Young people firstly want to solve job and residential issues, and then start a family. Women's employment is slowly increasing, but gender inequality is still felt in terms of employment, as employers avoid employing young women, future mothers.

Key words: family policy measures, family benefits, demographic trends, women in the labor market, EU, Slovenia, Croatia

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK.....	v
ABSTRACT.....	vi
KAZALO PONAZORITEV	ix
KAZALO GRAFIKONOV	ix
KAZALO TABEL	ix
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	x
1 UVOD	1
2 OPREDELITEV DRUŽINSKE POLITIKE	3
2.1 KONCEPTI IN DIMENZIJE	3
2.2 PODROČJA IN INSTRUMENTI.....	5
2.3 POMEN ZAKONSKE ZVEZE IN DRUŽINE V EKONOMSKI TEORIJI	7
3 EVROPSKI SOCIALNI MODELI IN DRUŽINSKE POLITIKE	9
3.1 EVROPSKI SOCIALNI MODELI	9
3.1.1 SKANDINAVSKI ALI NORDIJSKI MODEL	10
3.1.2 ANGLOSAKSONSKI MODEL.....	11
3.1.3 SREDOZEMSKI MODEL	12
3.1.4 KONTINENTALNI MODEL	13
3.1.5 POSTSOCIALISTIČNI MODEL.....	13
3.2 TRENDI DRUŽINSKE POLITIKE EU.....	14
3.2.1 UPAD RODNOSTI	16
3.2.2 STARANJE PREBIVALSTVA	17
4 DRUŽINSKA POLITIKA V REPUBLIKI SLOVENIJI	18
4.1 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE	20
4.1.1 DRUŽINSKI PREJEMKI	20
4.1.1.1 Otroški dodatki	21
4.1.1.2 Pomoč ob rojstvu otroka.....	21
4.1.1.3 Dodatek za nego otroka	22
4.1.1.4 Dodatek za veliko družino	22
4.1.1.5 Davčne olajšave.....	23
4.1.1.6 Pravica do starševskega in porodniškega nadomestila	23
4.1.2 USKLAJEVANJE DELA IN DRUŽINE.....	24
4.1.2.1 Varstvo otrok in zaposlitev za krajši delovni čas.....	25
4.1.2.2 Delodajalci in delovno okolje.....	26
4.1.3 STANOVANJSKA POLITIKA	26
4.2 UČINKI UKREPOV	27
4.2.1 VPLIV UKREPOV NA ODLOČANJE ZA OTROKE.....	27
4.2.2 VPLIV NA ZAPOSLOVANJE ŽENSK.....	28
5 DRUŽINSKA POLITIKA V REPUBLIKI HRVAŠKI.....	29
5.1 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE	30

5.2	DRUŽINSKI PREJEMKI	30
5.2.1	PORODNIŠKI IN STARŠEVSKI DOPUST	30
5.2.2	OTROŠKI DODATKI	31
5.2.3	FINANČNA PODPORA OB ROJSTVU OTROKA	33
5.2.4	DAVČNE OLAJŠAVE.....	34
5.3	DELO S SKRAJŠANIM DELOVNIM ČASOM IN VARSTVO OTROK	35
6	PRIMERJAVA DRUŽINSKE POLITIKE MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO	36
6.1	PRIMERJAVA MED DRUŽINSKIMI PREJEMKI	37
6.2	PRIMERJAVA MED DEMOGRAFSKIMI RAZMERAMI.....	39
7	UKREPI ZA IZBOLJŠANJE.....	45
7.1	SLOVENIJA	45
7.2	HRVAŠKA.....	48
8	ZAKLJUČEK.....	50
	LITERATURA IN VIRI.....	52
	PRILOGE	58

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Upravičenci do plačila prispevkov zaradi dela s skrajšanim delovnim časom v obdobju 2010–2016	26
Grafikon 2: Skupne stopnje rodnosti Slovenije in Hrvaške v obdobju 1990–2015	41
Grafikon 3: Povprečna starost matere pri prvem otroku v Sloveniji in na Hrvaškem.....	41
Grafikon 4: Delež izobraženih žensk v starostni skupini od 15 do 64 let na Hrvaškem za obdobje 2008–2015	42
Grafikon 5: Delež izobraženih žensk v starostni skupini od 15 do 64 let v Sloveniji za obdobje 2008–2015.....	43
Grafikon 6: Delež zaposlenih žensk v Sloveniji in na Hrvaškem v obdobju 2008–2015.....	44

KAZALO TABEL

Tabela 1: Družinske politike med familizacijo in defamilizacijo - zgledi ukrepov	6
Tabela 2: Prilagajanje družine gospodarstvu	8
Tabela 3: Prispevki za novorojence v izbranih slovenskih občinah v letu 2016 v EUR in št. novorojencev.....	22
Tabela 4: Izračun neto višine porodniškega nadomestila	24
Tabela 5: Prispevki občin/mest ob rojstvu otroka v letu 2016 na Hrvaškem.....	34
Tabela 6: Primerjava Slovenije in Hrvaške na podlagi ekonomskih kazalnikov	36
Tabela 7: Povprečna bruto/neto plača v Sloveniji in na Hrvaškem za december 2016	37
Tabela 8: Primerjava med porodniškim in starševskim nadomestilom v času trajanja in višini zneska.....	37
Tabela 9: Finančna podpora s strani države in občine ob rojstvu otroka v Sloveniji in na Hrvaškem.....	38
Tabela 10: Število družin s tremi in več otroki v Sloveniji in na Hrvaškem za obdobje 2008–2015.....	39

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BDP	Bruto domači proizvod
EU	Evropska Unija
€	Evro
ESM	Evropski socialni model
FURS	Finančna uprava Republike Slovenije
HRK	Hrvaška kuna
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
SURS	Statistični urad Republike Slovenije

1 UVOD

Družinske politike pokrivajo širok spekter posegov države, ki so povezani s številnimi vidiki življenja žensk, moških, parov, staršev in otrok. Obsegajo lahko družinske zakone, ki urejajo in oblikujejo partnerstva, pravne vidike starševstva, vprašanja dedovanja ter status partnerstva in otrok v sistemih zdravstvenega in socialnega varstva. Povečanje raznovrstnosti družinskih oblik, upad rodnosti in staranje prebivalstva je tako v Sloveniji kot na Hrvaškem povzročilo zanimanje javne politike za družinske politike, ki obravnavajo nastanek družine, družinske prejemke, vprašanja v zvezi z otroki in v zadnjem času raziskave o delitvi dela med spoloma, sodelovanje žensk (mater) na trgu dela ter usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja.

Namen diplomskega dela je prikazati bistvene razlike v dveh sistemih družinske politike ter analizirati, kako različni ukrepi vplivajo na demografske spremembe v Sloveniji in na Hrvaškem. Diplomsko delo je namenjeno tudi temu, da na podlagi zbranih podatkov pripravimo predloge za izboljšave na področju družinskih politik, ki bi omogočale boljše ekonomske razmere družinam v Sloveniji in Hrvaški, ki so deležne materialne in nematerialne podpore družinskih prejemkov.

Cilj diplomskega dela je predstaviti in opisati družinske prejemke ter demografske razmere v izbranih državah. Z raziskavo želimo ugotoviti, kako ukrepi družinske politike vplivajo na povečanje rodnosti. Cilj diplomskega dela je prav tako prikazati, ali izobraženost in zaposlenost žensk vpliva na višjo starost ob prvem otroku, kar je ključni problem za upad rodnosti.

Pri pisanju diplomskega dela bosta uporabljeni kvalitativna in kvantitativna metoda. V teoretičnem delu bo uporabljena kvalitativna metoda, saj bodo opisani problem ter pojmi. V empiričnem delu bo s pomočjo znanstvenih in strokovnih člankov proučena teoretična osnova družinskih politik na splošno ter družinskih politik v izbranih državah. V tem delu bo poleg kvalitativne metode uporabljena tudi kvantitativna metoda, saj bo primerjava med državama narejena s pomočjo dostopnih statističnih podatkov.

Hipoteze:

H1: »Ukrepi družinske politike, kot so višji družinski prejemki, bi v obeh državah povečali rodnost.«

H2: »Ekonomski položaj družin z večjim številom otrok (3 ali več) se je v Sloveniji v primerjavi s Hrvaško v zadnjih petih letih izboljšal z vidika družinske politike, zaradi česar se je povečala tudi rodnost v Sloveniji.«

H3: »Višja izobraženost in zaposlenost žensk vplivata na starost matere ob prvem otroku tako v Sloveniji kot na Hrvaškem.«

Vsebina diplomskega dela bo razdeljena na teoretični in primerjalni del, ki skupaj tvorita osem poglavij. Prvo poglavje bo opredelilo osnovne pojme družinskih politik, vključno s koncepti, instrumenti, motivi in pomenom družine v ekonomski teoriji. Ker sta obe primerjani državi članici EU, bo vključeno poglavje o družinskih politikah v EU s poudarkom na evropskih socialnih modelih in trendi upadanja rodnosti ter staranja prebivalstva. Sledita poglavji s podrobnim opisom ukrepov družinske politike v Sloveniji in na Hrvaškem.

V šestem poglavju bodo analizirani družinski prejemki in demografske razmere v Sloveniji in na Hrvaškem ter naredila primerjavo. Najprej bo prikazana primerjava ekonomskih kazalnikov (BDP/prebivalca, javni dolg, st. brezposelnosti, gospodarska rast) in razlike v višini povprečne bruto/neto plače. Na podlagi primerjave bo opredeljeno, katera država ima bistveno boljše pogoje za ustvarjanje družine. Sledi analiza družinskih prejemkov, kjer bodo primerjani vsi opisani družinski prejemki in zapisane ugotovitve, ali višina zneskov družinskih prejemkov vpliva na rodnost in povečanje števila družin s 3 in več otroki. Na koncu tega dela sledi še primerjava demografskih razmer. Analizirane bodo skupne stopnje rodnosti za Slovenijo in Hrvaško, povprečno starost matere ob prvem otroku, delež izobraženih žensk in delež zaposlenih žensk za obdobje 2008–2015. Ugotoviti želimo, ali je pri bolj izobraženih in zaposlenih ženskah starost ob prvem otroku v Sloveniji in na Hrvaškem višja.

Na podlagi zbranih primerjanih podatkov in sekundarnih virov bomo v predzadnjem poglavju skušali prikazati izboljšave na področju družinskih politik za obe državi. Sledi zaključek z bistvenimi ugotovitvami in predlogi.

2 OPREDELITEV DRUŽINSKE POLITIKE

Gre za poseben niz politik, katerega namen je podpirati družbeno zaželeno vedenje, ki vključuje rodnost, delitev dela med spoloma v gospodinjstvu in zaposlovanje žensk na trgu dela. Družine, njihova sredstva, možnosti in omejitve so bile v veliki meri oblikovane z javnimi politikami, še preden je bil uveden koncept družinskih politik. Posegi vlad v družinske zadeve, ki urejajo, kaj pomeni družina in katere obveznosti morajo izpolnjevati družinski člani drug do drugega, segajo v čas oblikovanja nacionalnih držav, ko so te začele tekrovati s cerkvijo, lokalnimi skupnostmi in tradicijo, da bi lahko urejale področja življenja in odnosov. Možnost sklenitve zakonske zveze, pogoji njene razpustitve, razlikovanje med družino in družinskimi razmerji, ali so dovoljene metode kontracepcije in splava, nasilje v družini – vse to so postala vprašanja, urejena z zakoni. Poleg tega so bile še norme, ki se nanašajo na dobo šolanja, starost ob vstopu na trg dela, otroško in žensko delo, močna orodja, prek katerih so države uredile družino in njene obveznosti (Saraceno, 2011, str. 2).

Cilji javne politike so se s časom in med državami spreminjali. Opredelimo lahko možne motive za družinsko politiko, kot sta skrb za preveliko ali prenizko rodnost in demografsko naraščanje števila prebivalstva. Ta dva motiva sta tudi glavni razlog za državne ukrepe na tem področju. Sčasoma so se v posameznih državah razvile različne politike, od podpore materam, ki so ostale doma, zaposlenim materam, legalizacije splava in kontracepcije (tudi v državah, kot sta Indija in Kitajska, kjer je bila v preteklosti glavna skrb prevelika rodnost), pa do revščine družin z otroki. Korenita sprememba cilja mnogih držav se nanaša na vlogo žensk in odnose med spoloma nasploh. Družbene politike in pravne norme v socialnih državah so neposredno ali posredno podpirale model moškega skrbnika v družini. V zadnjih letih so se družinske politike uveljavljale kot sredstvo za podporo dvojnega zaslužka, v nekaterih primerih tudi model dvojnega zaslužka, ki podpira tako udeležbo mater na trgu dela kot tudi sodelovanje očetov pri negi in varstvu otroka (Saraceno, 2011, str. 3).

2.1 KONCEPTI IN DIMENZIJE

Čeprav obstaja splošno soglasje o možnosti identifikacije določene družbene strukture, ki opredeljuje državno blaginjo, ne glede na številne meddržavne razlike, ostaja odprto vprašanje o tem, ali je mogoče opredeliti določeno skupino politik kot »družinske politike« ali »politike za družine« in ali te vsebujejo vse ustrezne politike, ki na družine

vplivajo. Stanovanjska politika je tista, ki se redko obravnava kot del družinskih politik, čeprav so stanovanja za družine tako pomembna. Avtorja Kamerman in Kahn (1978) navajata razliko med eksplicitnimi in implicitnimi družinskimi politikami. *Eksplicitne družinske politike* so namerno zasnovane za doseganje posebnih ciljev v zvezi s posamezniki v družini ali celotno družino. *Implicitne družinske politike* pa vključujejo ukrepe, sprejete na različnih področjih, za cilje, ki niso vezani na družino, vendar imajo pomembne posledice za otroke in starše. Nekatere države, kot sta Francija in Belgija, se bolj nagibajo k eksplicitnemu oblikovanju, spet druge bolj k implicitnemu, npr. Velika Britanija. Meje med tema dvema skupinama niso točno določene, veliko držav je nekje vmes. Poleg tega se lahko države preusmerijo iz ene skupine v drugo, ne da bi spreminjale svoje politike. Na primer porodniški in starševski dopust se lahko premakne iz politike trga dela v družinske politike ali obratno (Saraceno, 2011, str. 4).

Drugi koncept zadeva cilj družinskih politik. Vprašaja sta vsaj dva, in sicer, ali politike obravnavajo družino kot enoto ali pa so na primer politike otroškega varstva, namenjene materam, otrokom ali družini kot taki. Drugo vprašanje je, ali so cilj samo specifične družinske ureditve (družine, ki temeljijo na zakonski zvezi, samo družine z otroki), medtem ko so ostale izključene (homoseksualna partnerstva, nezakonske zveze ...). Vključenost javnih politik, ki so izrecno zasnovane tako, da vplivajo na položaj družin ali posameznikov v njihovih družinskih vlogah in imajo očitne posledice za družine in posameznike (Saraceno, 2011, str. 5):

- neposredni in posredni transferji dohodkov;
- podpora staršem za otroke ali vzdrževanega partnerja;
- storitve in denarni transferji;
- finančne odgovornosti znotraj družine.

Finančne in skrbstvene odgovornosti znotraj družine, med generacijami in med partnerji so dejansko glavna področja dometa družinske politike, četudi na različne načine. Pri analizi politik je potrebno področje, cilje in instrumente analitično ločiti. Na potrebe majhnega otroka (področje) se lahko na primer odzivajo tako z zagotavljanjem storitev in podporo staršem (običajno materam), da zagotovijo vso potrebno oskrbo z različnimi vrstami dohodkovnih transferjev. Uporaba enega ali drugega instrumenta je odvisna od specifičnih ciljev družinske politike in eksplicitnih/implicitnih vedenjskih norm, ki jih želijo spodbujati (Saraceno, 2011, str. 5).

2.2 PODROČJA IN INSTRUMENTI

Področja in instrumenti družinske politike se razlikujejo glede na specifičen cilj. Vsaka država predstavlja mešanico ciljev in mešanico instrumentov. Družinske politike lahko ločimo na podlagi njihovega cilja, dohodka (finančni transferji) in zvrsti (storitve).

Kadar ukrepi družinske politike niso proizvod drugih politik in se sprožijo spontano, jih ponavadi poganja eden ali več motivov. Razvoj teh motivov se bistveno razlikuje med državami in različnimi sistemi družinske politike (Blum & Rille-Pfeiffer, 2010, str. 17):

- *institucionalni motivi*: družina kot avtonomna institucija, motivi so pogosto povezani s konservativno politiko in tradicionalnim modelom družine;
- *demografski motivi*: pridobili so na pomembnosti zaradi demografskih sprememb (ukrepi za povišanje rodnosti in zmanjševanje števila splavov);
- *ekonomski motivi*: poudariti pomen družine za izgradnjo človeškega kapitala in uravnoteženost njegovih koristi za družbo;
- *družbeno-politični motivi*: nadomestiti neposredne in oportunistne stroške družinskih obveznosti (nega, izguba dohodka) in boj proti revščini;
- *motiv enakosti med spoloma*: odstraniti ekonomske in družbene pomanjkljivosti predvsem za ženske z ukrepi, ki vplivajo na zaposlovanje žensk, delitev dela med spoloma in posebne spodbude za očete;
- *motiv skrbi za otroke*: zagotoviti javno oskrbo za zadovoljitev otrokovih potreb (znotraj in zunaj družine).

Za sledenje tem motivom, ki se med seboj lahko prekrivajo, imajo oblikovalci družinskih politik na voljo različne instrumente. Na splošno lahko razlikujemo med tremi vrstami instrumentov (Blum & Rille-Pfeiffer, 2010, str. 18):

- *uredbe*: družinsko pravo (poroke, posvojitve, ločitve, podpora otrokom), zaščita delavcev, enake možnosti;
- *podatki*: programi podpore za družine, primerjalne analize in kazalniki uspešnosti;
- *financiranje*: otroško varstvo, starševski dopust, dodatki za družine, zavarovanja in obdavčitve.

Politike prisotnosti in odgovornosti do otrok

Prva skupina družinskih politik obravnava prisotnost in stroške, povezane z otroki. Običajno se prva vrsta stroškov obravnava preko neposrednih ali posrednih (davčne olajšave) finančnih transferjev. Druga vrsta stroškov je obravnavana tako s časovnimi prihranki kot s finančnimi transferji, v primeru plačila dodatka za starše pa tudi preko storitev. V prvem primeru bi lahko govorili o podpori družini, v drugem primeru pa o bolj ali manj razširjenem pojmu *defamilizacija*, kjer se del skrbi prenese na skrb zunaj družine.

Za sistem socialnega varstva ni priporočljivo, da bi bil ta popolnoma familističen ali defamilističen, ker sam sistem ne bi dopuščal, da bi si zaposleni npr. zaradi skrbi za otroke ali starejše člane družine vzeli dopust. Ta argument postane jasnejši, ko razlikujemo med pozitivnimi in negativnimi ukrepi (de)familizacije. Iz Tabele 1 je razvidno, da negativni ukrepi omejujejo možne načine življenja, pozitivni ukrepi pa povečujejo izbiro staršev in usklajevanje poklicnega z družinskim življenjem (Blum & Rille-Pfeiffer, 2010, str. 86).

V EU imajo vse države vse tri instrumente (uredbe, podatke in financiranje), a so prisotne velike razlike v višini posrednih in neposrednih finančnih transferjev, namenjenih otrokom. Ponekod se znesek transferjev razlikuje glede na starost otroka ali družinske razmere (samski starš ali otroci s posebnimi potrebami). Glede na zapletenost različnih pravil in njihovo medsebojno povezanost s sistemom obdavčitve je težko primerjati splošno velikodušnost posameznih držav glede otroških dodatkov. Nekateri sistemi so bolj naklonjeni enostarševskim gospodinjstvom, drugi revnim, spet tretji tistim z več otroki in tako naprej. Znatne spremembe zakonov obstajajo tudi v sklopu ukrepov družinske politike. Zakonsko so ti ukrepi predpisani v vseh državah EU in so namenjeni zaposlenim staršem v oblikah, kot sta porodniški in starševski dopust, pa vendar se ti ukrepi med državami razlikujejo na podlagi naslednjih dejavnikov (Saraceno, 2011, str. 8):

- kateri izmed staršev ima pravico, da ukrep uveljavlja;
- na podlagi časa trajanja;
- ali je plačan in s kakšno stopnjo nadomestitve izgubljene plače.

Tabela 1: Družinske politike med familizacijo in defamilizacijo - zgledi ukrepov

	Familizacija	Defamilizacija
Negativni ukrepi	- pomanjkanje/zmanjšanje oskrbe za starejše in otroke - pomanjkanje/zmanjšanje sredstev za državne pokojnine	- ukinitvev/zmanjšanje že pridobljenih koristi (pokojnine) - individualizacija obdavčitev - prehod k zasebnim pokojninam
Pozitivni ukrepi	- denarna nadomestila za brezposelne	- dodatki za nego otroka, starejših in bolnih - pravna upravičenost do varstva otrok

Vir: Blum & Rille-Pfeiffer (2010, str. 86, Tabela 3)

Naslednja razlika se nanaša na to, ali obstajajo posebne spodbude, da bi očetje prevzeli del starševskega dopusta. Te pobude so prisotne predvsem v severnih državah EU. Pomembne razlike med državami obstajajo tudi v stopnji kritja, ki jih ponujajo javno financirane storitve za otroke v predšolski dobi. Otroško varstvo in izobraževanje je

pomembno sredstvo za zmanjševanje socialnih neenakosti med otroki. Storitve otroškega varstva so vse bolj konceptualizirane v smislu socialnih naložb v otroke. Dostopnost teh storitev in kakovost nege predstavljata najboljše ravnovesje med družinsko in nedružinsko nego kot glavni cilj družinske politike (Saraceno, 2011, str. 9–11).

Ne glede na specifični nacionalni kontekst se politike, ki obravnavajo potrebe otrok, vedno bolj prekrivajo s tistimi, ki obravnavajo kak drug politični cilj. Primer je udeležba žensk na trgu dela, kar se lahko oblikuje tudi kot politika usklajevanja poklicnega in družinskega življenja. Cilj politike za večjo vključenost žensk na trgu dela skozi družinsko politiko ima več razlogov. Prvi je skrb za enake možnosti med spoloma, drugi je povečati delež prispevkov v sistem socialne varnosti v družbah s starajočim se prebivalstvom. Še en razlog pa je zmanjšanje revščine v družinah, kjer so matere doma, kar posledično zmanjšuje odvisnost otrok od socialne pomoči (Saraceno, 2011, str. 9–12).

Politike prisotnosti in odgovornosti do starejših

Politike, ki se osredotočajo na potrebe starejšega prebivalstva, se lahko opredelijo kot družinske politike, čeprav običajno niso oblikovane in konceptualizirane kot raziskave družinskih politik. V veliki meri temeljijo na implicitnih in eksplicitnih predpostavkah glede posameznih pravic in družinskih obveznosti. Pri tem so pomembne tri razsežnosti ureditve socialne države. Prva je, ali je podpora (ki ni povezana z zdravstvenim varstvom) dohodkovno preverjena ali univerzalna. Druga je prag odvisnosti, nad katerim so upravičeni do podpore. Tretja je, koliko posameznih potreb je pokritih. Te dimenzije določajo, kdo je upravičen in pod kakšnimi pogoji ter kaj je prepuščeno njihovim in družinskim sredstvom. Podpora za starejše je lahko nudena v denarju ali storitvah, lahko pa gre za kombinacijo obojega. Družinske politike se v veliki meri ne osredotočajo na starejše, ne glede na staranje prebivalstva. Upokojitvena doba nakazuje ponavljajoče se tveganje družinske preobremenjenosti in skrbi za starejše (Saraceno, 2011, str. 14).

2.3 POMEN ZAKONSKE ZVEZE IN DRUŽINE V EKONOMSKI TEORIJI

Z ekonomskega vidika sta pomembna tako zakon kot družina. Zdrave družine so bistvene, ker neposredno vplivajo na človeški, moralni in družbeni kapital. Vplivajo na uporabo virov, ekonomskih dejavnosti in struktur. Viri se uporabljajo neučinkovito, kadar so usmerjeni proti politikam, ki oslabijo družine, namesto proti politikam, ki jih krepijo. To pa hkrati ovira gospodarsko rast in ohranjanje revščino (Aguirre, 2006, str. 436).

Pri obravnavi funkcij proizvodnje, potrošnje in distribucije v gospodarstvu se neoklasična makroekonomska teorija približuje procesom odločanja v gospodinjstvu, običajno z individualističnega vidika. Becker (1981) predstavlja teorijo, ki primerja zakonsko zvezo, ki

je temelj družine, s pogodbo. Pravi, da se ljudje poročijo takrat, ko je korist, ki jo pričakujejo od sklenitve zakonske zveze, večja od tiste, ko so samski, ter da bodo ostali poročeni, dokler bo pričakovana korist večja od koristi razveze. Zakonec se bo odločil za prekinitve zveze, če bo njegovo ali njeno pričakovano premoženje po prenehanju zveze večje od tistega, ki ga ima sedaj. Zakonsko zvezo primerja z zaposlitvijo za nedoločen čas, kjer velja, da v kolikor bo premoženje po prenehanju zaposlitve večje, kot je sedaj, bo delavec svoj položaj zapustil (Aguirre, 2006, str. 437).

V Tabeli 2 je prikazano, kako družina vpliva na tri temeljne ekonomske dejavnosti: proizvodnjo, menjavo in potrošnjo. Za proizvodnjo posamezniki potrebujejo vire in dejavnike proizvodnje, ki vključujejo delo, kapital, zemljišče in podjetništvo. Da bi prejeli dohodek ali nadomestilo za proizvodnjo, mora vsakdo menjati. Izmenjava poteka na trgu, ki mora vključevati osnovne ekonomske, institucionalne in strukturne pogoje, kot sta konkurenčnost in trgovina. Druge temeljne značilnosti, kot so zaupanje, komunikacija, red in politična stabilnost, pa so ključnega pomena za uspešen trg. Tretja temeljna dejavnost je potrošnja. Da bi lahko porabili, moramo blago in storitve pridobiti, zato potrebujemo prihodke in prerazporeditev dobička. Na prerazporeditev vplivajo zgodovina, sreča in vedenje vsakega gospodarskega subjekta. Vpliv vedenja kaže na potrebo človeškega kapitala za pošten in pravičen distribucijski sistem, ki omogoča blago in kupno moč za zadovoljitev potreb družine (Aguirre, 2006, str. 438).

Tabela 2: Prilagajanje družine gospodarstvu

Osnovne dejavnosti	Uporabljena sredstva	Vloga družine	Namen
Proizvodnja	Viri in optimizacija	Človeški kapital	Osnovne potrebe
Menjava	Trg	Človeški, moralni in družbeni kapital	Prihodki in dobiček
Potrošnja	Kupna moč in distribucija	Distribucija	Dobro počutje (družbena blaginja)

Vir: Aguirre (2006, str. 438)

3 EVROPSKI SOCIALNI MODELI IN DRUŽINSKE POLITIKE

Sodobne družine v Evropi imajo podobne značilnosti. Evropski družinski model običajno temelji na odnosih v smislu navzočnosti žensk na trgu dela, sodelovanju očeta pri oskrbi otrok in spodbujanju otrokove osebne identitete. V mnogih evropskih državah so družinske politike postale glavno področje reform, vendar institucije, normativi in regulativni okviri omejujejo obseg ukrepov za oblikovalce politik. S tem tudi oblikujejo prihodnje politike. EU s predpisi vpliva na nacionalne družinske politike, npr. z Direktivo Sveta o starševskem dopustu iz leta 1996 so morale članice EU spremeniti svoj obstoječi zakon. Zaradi svoje omejene odgovornosti EU večinoma obravnava družinsko politiko preko t. i. odprte metode koordinacije. *Odprta metoda koordinacije* je proces oblikovanja politike EU ali regulativni instrument, ki ga je uradno sprejel Evropski svet v Lizboni leta 2000. Odprta metoda koordinacije ne prinaša zakonodaje EU, ampak je metoda mehkega upravljanja, katere namen je razširiti najboljše prakse in doseči konvergenco v smeri ciljev EU. Kadar konvergence ni možno doseči, se odprta metoda koordinacije opira na druge mehanizme. Ti mehanizmi vključujejo določanje smernic, kvantitativne in kvalitativne kazalnike ter redno ocenjevanje nacionalnih in regionalnih ciljev. Cilj vrednotenja je pomagati državam članicam, da se učijo druga od druge in posledično izboljšajo svoje notranje politike (Kuronen, 2010, str. 91–92).

3.1 EVROPSKI SOCIALNI MODELI

Ideja o evropskem socialnem modelu doslej še ni bila opredeljena, čeprav se je v literaturi o EU pogosto uporabljala. Ker se družbeno-kulturne ureditve držav med seboj razlikujejo, ne moremo govoriti o skupnem socialnem modelu, pač pa je v EU prepoznanih pet različnih modelov, in sicer skandinavski, anglosaksonski, sredozemski, kontinentalni in postsocialistični, ki temeljijo na različnih predpostavkah. Ker je globalizacija in njen vpliv na naše življenje odzadnji vzrok razprave o evropskem socialnem modelu, je ESM projekt, ki predstavlja zaželeno pot razvoja na omenjenih referenčnih modelih. Da bi predstavili predpostavke, na katerih temelji sistem, je treba poimenovati vprašanja, ki jih ESM rešuje. To so: različne ravni gospodarske rasti držav, razlike v stališčih države do državljanov in zgodovinske razlike. ESM, ki služi več kot skupna podlaga za delovanje gospodarskih sistemov EU, je mešanica vrednot, dosežkov in želja, ki jih v različnih stopnjah in oblikah uresničujejo različne evropske države in se nanašajo na družbeno blaginjo. Štiri temeljne značilnosti ESM-ja so (Prokurat, 2010, str. 3):

- močni državni ukrepi in visok delež davčnih prihodkov v strukturi BDP-ja;
- močan sistem socialne države, ki zagotavlja socialno zaščito za vse državljane;

- potreba po enakih gospodarskih in socialnih razmerah z izvajanjem sistemskih rešitev;
- pomembna vloga socialnega dialoga, javno-zasebnega sodelovanja, ki ga vodijo sindikati in drugi, ki spodbujajo pravice delavcev.

Danski sociolog Esping-Andersen je v svoji knjigi z naslovom *Trije svetovi socialnega kapitalizma* (1990) opisal in poudaril tri glavne vrste socialnih držav, v katerih se razvijajo sodobni kapitalistični narodi, in sicer socialnodemokratski, konservativni in liberalni tip. Vse tri tipe je mogoče zaznati v ostalih petih evropskih socialnih modelih (Danforth, 2014, str. 166).

Socialnodemokratski tip držav

Ta režim poskuša osamosvojiti posameznika iz družine in trga z velikodušnimi in univerzalnimi socialnimi pravicami, ki jih daje država. Trdno je zasidran v socialni demokraciji, daje visoke prednosti socialni enakosti in ekonomski porazdelitvi ter si prizadeva za dobro počutje svojih državljanov od rojstva do smrti. Države s tem režimom si prizadevajo za polno zaposlenost ljudi, predvsem zaradi potrebe po finančnem vzdrževanju samih sebe (Danforth, 2014, str. 166).

Konservativni tip držav

Daje prednost družini pri zagotavljanju oskrbe in nege, pri čemer država posreduje samo, če so pri družini vse možnosti izčrpane. Ta režim podeljuje socialne pravice, ki temeljijo na vrsti in statusu, ob spoštovanju načela subsidiarnosti. Posledično se večina socialnih prejemkov zagotavlja preko sistemov socialnega zavarovanja (Danforth, 2014, str. 166).

Liberalni tip držav

Liberalni režim močno temelji na trgu za zagotavljanje socialnih ugodnosti in storitev, država pa zagotavlja podporo samo tistim, ki nimajo dohodkov. Temelji na liberalnih delovno-etičnih normah, zato so prejemki, ki jih zagotavlja država, skromni, omejeni in imajo stroge zahteve glede upravičenosti do le-teh. Tak režim aktivno spodbuja sheme zasebnega socialnega varstva (Danforth, 2014, str. 166).

3.1.1 SKANDINAVSKI ALI NORDIJSKI MODEL

Na družinske politike skandinavskih držav (Danska, Finska, Švedska) je močno vplivala protestantska cerkev. Postali so popolnoma osredotočeni na enakost spolov, usklajevanje in vključevanje žensk na trg dela s pomočjo defamilizacijskih politik. Cilj skandinavske družinske politike je spodbujanje interesov posameznika in ne družine kot enote. Nimajo

institucionalnih družinskih politik z imenovanimi ministrstvi, izjema je Danska, kjer je bilo leta 2004 ustanovljeno Ministrstvo za družino. Nobena od skandinavskih držav v svojih ustavah ne omenja družine. V zvezi z družinskim pravom so skandinavske države še posebej napredne pri podeljevanju pravic neporočenim partnerjem v skupnem gospodinjstvu. V zadnjih letih so se prav tako povečale zakonske pravice istospolnih parov in njihovih družin, ki jim v večini pogledov omogočajo enak pravni status kot klasični zakonski zvezi. Posebno pozornost posvečajo tudi dobremu počutju otrok in so npr. zgodaj uvedli skupno skrbništvo po razvezi. Pravne družinske obveznosti so zelo šibke in individualno sprejete. Družinski prejemki so financirani iz davkov. Sodelovanje med vlado in nevladnimi organizacijami je v skandinavskih družinskih politikah močno (Kuronen, 2010, str. 92).

Njihov družbeni model je znan po univerzalnem vidiku družbene blaginje, ki temelji na načelih enakosti (dostop do zdravstvenih storitev, izobraževanja in kulture), solidarnosti in varnosti za vse, vključno s socialno ogroženimi in ranljivimi skupinami. Sistemi zdravstvenega varstva v skandinavskih državah so si podobni. Zdravstvene storitve so javne in se financirajo iz davkov, ki so precej visoki. Skoraj vse bolnišnice so v javni lasti. Na Danskem so skoraj vsi obiski splošnega zdravnika brezplačni, na Švedskem morajo odrasli za obisk osebnega zdravnika plačati, medtem ko je za otroke brezplačen. Skandinavske države imajo najvišji indeks kakovosti življenja, blaginje in enakosti. Zaposlenost je visoka, ker so ženske zaposlene približno v enakem deležu kot moški. To so omogočili s širitvijo varstva otrok in brezplačnim izobraževanjem. Ta model je težko implementirati v manj bogate države (Norden, 2013, str. 4–28).

3.1.2 ANGLOSAKSONSKI MODEL

Med države, ki imajo anglosaksonski model, štejemo Irsko, Malto in Veliko Britanijo. Delijo si skupne temelje v šibkih državnih ukrepih, potrebah usmerjene podpore in veliki vlogi trga. Malta in Irška imata močnejšo družinsko tradicijo kot Velika Britanija. Irška predpisuje varstvo družine v svoji ustavi in ima imenovano Ministrstvo za družinsko politiko. V zvezi z družinskim pravom je bila razveza zakonske zveze zakonita šele leta 1996. Na Malti je bila nezakonita do leta 2011, sedaj pa se pari lahko ločijo, v kolikor že vsaj štiri leta živijo narazen, poročijo pa se lahko tudi istospolni pari (STA, 2011). Na splošno družinski odnosi v liberalnem sistemu niso strogo določeni, niso pa tudi dolžnost države, kar je privedlo do močne odvisnosti od zasebnih in prostovoljnih sektorjev. Ker je socialna skrb v individualni odgovornosti, družinska politika ni eksplicitna in celovita, ampak je del splošnih družbenih politik, kot so programi državne pomoči ali socialna stanovanja. Družinski prejemki se na Irskem in v Veliki Britaniji financirajo iz davkov,

medtem ko je na Malti to financiranje mešano. Sodelovanje vlade in nevladnih organizacij je manj integrirano kot v skandinavskih državah (Kuronen, 2010, str. 92).

Model je poznan tudi kot liberalni model zaradi svojega odnosa do trgov. Glavna značilnost tega modela je njegova socialna pomoč. Večji del sredstev se porabi za delavsko populacijo, manj pa za upokoјence. Stopnja zaposlenosti je v teh državah višja od povprečja EU in zdi se, da je sistem socialnega varstva prepričljiv z ekonomskega vidika. Nadomestila za brezposelnost so nizka. Zdravstveni sistem je financiran iz splošnih obdavčitev, najšibkejša socialna zaščita je zagotovljena revnim. Financirana je s strani delodajalca ali zasebnega zavarovanja. Socialni transferji so nižji kot v drugih modelih in so bolj ciljno usmerjeni. Skladno s tem socialne politike običajno poskrbijo za tiste prebivalce, ki imajo nizke dohodka. Država spodbuja akterje na trgu, da sodelujejo pri zagotavljanju storitev, prejemnike pa, da izbirajo med javnimi in zasebnimi ponudniki (Mathieu & Sterdyniak, 2008, str. 4).

3.1.3 SREDOZEMSKI MODEL

Sredozemske države imajo tradicijo moškega kot hranitelja in skrbnika ter močan vpliv katoliške vere. Glede družinskega prava te države dodeljujejo medsebojne obveznosti razširjeni družini in država nudi podporo le, ko so ti viri izčrpani. Državno pravo za zaščito družine je predpisano v nacionalnih ustavah Grčije, Italije, Portugalske in Španije. Avtoriteta je pogosto prenesena na lokalno in regionalno raven, kar vodi do neskladij. Celoten pristop je precej razdrobljen, npr. v nobeni sredozemski državi ni imenovanega ministrstva za družinsko politiko, le Italija je leta 2006 ustanovila koordinacijsko službo za družinske politike. Portugalska in Grčija priznavata istospolna partnerstva z zakonom, ki istospolnim partnerjem omogoča pravice iz naslova zakonske zveze, Španija pa dovoljuje poroke istospolnih partnerjev. Glede družinskih prejemkov so sredozemske države ubrale različne poti, vendar si delijo nizko raven dodatkov. Sodelovanje med vlado in nevladnimi organizacijami je šibko in politično neusklajeno (Kuronen, 2010, str. 93).

Trg dela pri sredozemskem modelu ni prožen, zlasti zaradi zaščite delavcev pri zaposlovanju. Stopnja zaposlenosti žensk je nizka, prav tako skupna stopnja zaposlenosti. Tudi pri zmanjševanju revščine ni učinkovit. Sredstva so namenjena predvsem velikodušnim državnim pokojninam in predčasnim upokoјitvam, kar naj bi pomenilo boljšo produktivnost na delovnem mestu in večje udobje za upokoјence. Zdravstvo je javno. Za ta model je značilna tudi visoka odvisnost od podpore družine, velika odvisnost od političnih nalog in ukrepov ter nezadostno pokrivanje javnih storitev na ruralnih območjih (Mathieu & Sterdyniak, 2008, str. 5).

3.1.4 KONTINENTALNI MODEL

Katoliška cerkev in načelo subsidiarnosti sta močno vplivala na družinske politike celinskih držav. Družinske politike so tradicionalno naravnane, moški so hranilci in skrbniki. V državah s socialno varnostjo, kot sta Avstrija in Nemčija, je socialna zaščita žensk in otrok še vedno lahko odvisna od zakonskih zvez in družinskih razmerij. Avstrija, Nemčija in Luksemburg imajo dolgoletno tradicijo imenovanih ministrstev za družine, medtem ko imata Francija in Belgija najbolj eksplicitne in dosledne družinske politike. Večina držav družinsko politiko predpisuje v svoji zakonih, v zvezi z družinskim pravom so nekatere države sledile skandinavskemu modelu glede obravnavanja neporočenih parov in večina jih ima registrirane istospolne skupnosti z enakimi pravicami. Družinski prejemki so običajno financirani iz prispevkov in davkov. Nevladne organizacije imajo močno vlogo pri izvajanju politike, pri oblikovanju same agende in politike pa precej šibko (Kuronen, 2010, str. 92).

Kontinentalni, imenovan tudi Bismarckov model predvideva, da je socialna podpora namenjena tistim, ki so že na trgu dela. V veliki meri temelji na načelu varnosti in je opredeljen s številnimi zakoni o zaščiti delavcev. Trg dela je tog in počasi reagira na globalizacijo. Vlada je velikodušna pri dodatkih za brezposelne. Omogočajo zmanjšanje revščine in kakovosten zdravstveno-pokojninski sistem. Zdravstveno varstvo je financirano s strani javnih ali zasebnih skladov obveznega zavarovanja in pogosto ponuja le malo koristi tistim, ki so zunaj zavarovalnega modela (Mathieu & Sterdyniak, 2008, str. 4–5).

3.1.5 POSTSOCIALISTIČNI MODEL

Vse bivše komunistične države v različnem obsegu zapustijo pot defamilizacije in poskušajo ponovno uvesti tradicionalni režim familizacije. Nekatere države v svojih zakonih omenjajo varstvo družine (Madžarska, Estonija, Latvija in Poljska). Ministrstva za družino obstajajo v Romuniji, Sloveniji, Latviji in na Slovaškem. Pravne obveznosti razširjene družine so močne, medtem ko so državne dolžnosti šibke, ne obstajajo pa niti nobene eksplicitne družinske politike. Kar zadeva enakopravnost med spoloma, imajo samo Češka, Slovenija in Madžarska takšno zakonodajo. Družinski prejemki so financirani iz plačanih davkov, vendar so prenizki. Pogost je monopol nad nevladnimi organizacijami s strani Katoliške cerkve, se pa sodelovanje z vlado razvija (Kuronen, 2010, str. 93).

Pomembno je poudariti, da so države srednje in vzhodne Evrope enotne v modelu socialnega vključevanja. Ker med državami obstajajo velike razlike, se uporabljajo tudi različni instrumenti socialnega sistema. Postsocialistični model se najbolj razlikuje od ostalih socialnih modelov v EU. Zdravstveni sistem vzhodnoevropskih in centralnih držav temelji na prispevkih iz zaposlovanja. Madžarska in Poljska sta uvedli sistem z obveznim drugim stebrom, ki je zasebno financiran. Bolgarija ima enak sistem, vendar s prostovoljnim financiranjem. Nasprotno pa sta Češka in Slovenija zavrnila kakršnokoli radikalno reformo in ohranili tradicionalni sistem starostnih pokojnin. Za te države so značilne nizke pokojnine in visoka stopnja revščine med starejšimi (Social welfare systems across Europe, 2014).

Razčlenitev na več modelov ni tako jasna, če gledamo na državo v več podrobnostih. Nekaterе države imajo značilnosti tako skandinavskega kot kontinentalnega modela. Posebnosti držav so zelo specifične, na primer finski pokojninski sistem se razlikuje od švedskega, čeprav sta obe državi v skandinavskem modelu. Francija in Nemčija spadata v kontinentalni model, čeprav ju vodijo različne politike na vseh področjih, predvsem pri družinskih prejemkih. Države razlikujejo tudi višina davkov in prispevkov, sistem zdravstvenega varstva, izobraževanja in varstva otrok (Mathieu & Sterdyniak, 2008, str. 5–8).

3.2 TRENDI DRUŽINSKE POLITIKE EU

Družinski vzorci so se v zadnjih 50-ih letih v Evropi znatno spremenili. Zgodnja 60. leta lahko označimo kot iztek »zlate dobe družine« z velikim številom zakonskih zvez in rojstev v relativno mladih letih, tradicionalno obliko družine in nizkim številom ločitev. V začetku 21. stoletja so se družinske oblike in razmere spremenile. Mladi so se začeli izogibati dolgoročnim obveznostim v zvezi s poroko in otroki, rodnost pa se je posledično zmanjšala pod raven, ki je potrebna za povečanje in ohranjanje prebivalstva (Oláh, 2015, str. 1).

Obstaja precejšnja raznolikost v obsegu in intenziteti, kako se novi družinski vzorci pojavljajo v Evropi. Glede na pomembnost družbenega konteksta (institucionalne strukture in politike, norme, vrednote, odnosi med spoloma) lahko prikažemo trende družinskih sprememb za določena področja držav v Evropi, ki so si med seboj podobne tako geografsko kot politično (Oláh, 2015, str. 1–2):

- *Skandinavija (Danska, Finska, Islandija, Norveška, Švedska):* režim socialne demokracije s pretežno univerzalnimi socialnimi določbami in spodbujanjem družin z dvojnimi zaslužkom ter enakostjo med spoloma;

- *anglosaške države (Velika Britanija in Irska)*: vrsta liberalnega režima, običajno zasnovanega s politično podporo in tržno zasnovanimi rešitvami glede zagotavljanja socialne varnosti;
- *Zahodna Evropa (Belgija, Francija, Luksemburg in Nizozemska)*: konservativna družinska politika, ki podpira moške na trgu delovne sile. Ponujajo možnosti zaposlitve tudi ženskam, ki lahko usklajujejo plačano delo in družinske obveznosti;
- *nemško govoreče države (Avstrija, Nemčija, Švica)*: konservativni režim, manj podpirajo ženske kot v državah Zahodne Evrope;
- *Južna Evropa (Grčija, Ciper, Malta, Portugalska, Španija)*: sredozemski oz. t. i. družinski režim z izredno omejenimi družinskimi politikami in izrazitim razlikovanjem med spoloma;
- *centralna Vzhodna Evropa (Bolgarija, Hrvaška, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija)*: postsocialistični režim z velikimi razlikami v vrstah družinske podpore in obsegu državne pomoči družinam in ženskam, da se olajša usklajevanje plačanega dela in družine.

Tako moški kot ženske si želijo zaposlitve, preden si ustvarijo družino. Zato se je starost matere ob prvem otroku povišala, s tem pa tudi verjetnost, da ima ženka oz. par manj otrok kot pretekle generacije. Stopnje rodnosti so se zmanjšale in pričakovana življenjska doba se je povišala, zato je manj otrok in več starih staršev kot prej. Stopnja izobrazbe žensk in zaposljivost sta se prav tako povišali, kar je prispevalo k materialnemu bogastvu družin z otroki (OECD, 2011, str. 18).

Nekatere glavne trende je moč ugotoviti na podlagi demografske statistike in obstoječih raziskav (Kuronen, 2010, str. 33):

- odlog prvega poroda in poroke, splošno zmanjšanje števila otrok, čeprav so prizadevanja za rodost na visoki ravni;
- večje število zunajzakonskih rojstev, poroka je izgubila osrednjo vlogo kot predpogoj za nastanek družine;
- vse večjo raznolikost družinskih oblik in družinskega življenja;
- več starejših kot mladih.

Stopnja, do katere so ti trendi narasli, se med državami članicami EU precej razlikuje. V skandinavskih državah je prišlo do precejšnjega odmika od tradicionalnega družinskega modela, s poznimi porokami, skromnim deležem poročenih in velikim deležem rojstev izven zakona. V državah Južne Evrope so družinski vzorci še vedno bolj usklajeni s tradicionalnim modelom, in sicer ima poroka še vedno osrednji pomen, imajo nizke deleže ločitev, nizke deleže zunajzakonskih rojstev in v veliki večini ne podpirajo novih družinskih vzorcev, kot so istospolna partnerstva (Kuronen, 2010, str. 33).

3.2.1 UPAD RODNOSTI

Rodnost je lahko omejena zaradi različnih vzrokov, med drugim zaradi nezmožnosti usklajevanja družine z delom in neprilagodljivega trga dela, pomanjkanja javne podpore, finančnih stroškov vzgoje otrok ter težav pri iskanju cenovno dostopnih stanovanj. Demografski trendi vključujejo nizko stopnjo rodnosti in njen upad. Pričakovana daljša življenjska doba in posledično staranje prebivalstva je povzročilo upad števila žensk v rodni dobi in zmanjšalo rast potencialne delovne sile. Vedno več upokojevcev bo porabljalo javna in zasebna sredstva za pokojnine in podporo za dolgotrajno oskrbo. Neformalne podporne mreže bodo pod vedno večjim pritiskom, saj bo upadanje števila otrok povzročilo zmanjšanje prihodnjih skrbnikov za starejše prebivalstvo (OECD, 2011, str. 20).

Skupna stopnja rodnosti (povprečno število otrok, rojenih na žensko) v državah OECD je v zadnjih nekaj desetletjih drastično upadla. Izračuna se kot vsota določenih stopenj rodnosti skozi petletni interval. Ob predpostavki, da ni migracij in da stopnje umrljivosti ostanejo nespremenjene, je skupna stopnja rodnosti 2,1 otrok na žensko dovolj, da se ustvari stabilna populacija znotraj dane države. V kolikor je stopnja rodnosti nad to mejo, lahko govorimo o rasti prebivalstva, če je pod mejo, pa o zmanjšanju števila prebivalcev (OECD, 2011, str. 20).

Odlaganje z nosečnostjo

Odlaganje nosečnosti in poroda je glavni razlog za upad stopenj rodnosti. Boljši dostop do kontracepcijskih sredstev povzroča bolj nadzorovana rojstva. Ker se vse več parov želi najprej zaposliti in si ustvariti dom, številni odlašajo z odločitvijo za prvega otroka. Povprečna starost, pri kateri imajo ženske prvega otroka, je bila v državah OECD 24 let v letu 1970, v letu 2012 pa že skoraj 29 let (OECD, 2011, str. 22).

Družine brez otrok

So pari, ki ne morejo imeti otrok, in so tudi tisti, ki si jih ne želijo. Število gospodinjstev brez otrok je močno povezano s stopnjo izobrazbe žensk, saj je pri ženskah s terciarno izobrazbo večja verjetnost, da bodo v gospodinjstvu brez otrok, kot pri tistih s sekundarno izobrazbo. To nam pove, da je povečanje števila žensk brez otrok bolj posledica odrekanja otroku, kot pa da ne bi mogle zanositi. Izobražene ženske izberejo zaposlitev pred zanositvijo. Drugi možen vzrok za povečan delež žensk brez otrok je, da visoko izobražene ženske niso naklonjene partnerjem, ki so manj izobraženi, kot so same. To vodi do manjšega števila porok in dolgotrajnih partnerstev (OECD, 2011, str. 22–23).

3.2.2 STARANJE PREBIVALSTVA

Poleg nizkih stopenj rodnosti je pomemben dejavnik, ki vpliva na razvoj družinske politike, tudi staranje prebivalstva. Visoka in nadaljnja pričakovana rast življenjske dobe ima za posledico relativno visok delež populacije, starejše od 65 let. Gospodarske in družbene posledice staranja prebivalstva so se v zadnjih desetletjih v Evropi in drugod po svetu močno povečale. Staranje je postalo eno najpomembnejših vprašanj, obravnavanih v EU.

Staranje prebivalstva ni več omejeno na industrializirane države; številne države v razvoju, ki so se v začetku 70. let prejšnjega stoletja spopadale z upadom rodnosti, imajo danes povečan delež starejšega prebivalstva. Verjetno gre za posledico demografske tranzicije, skozi katero vse države potujejo ali so to pot že končale. Zaradi upadanja rodnosti se delež otrok v populaciji zmanjšuje, starejši pa zavzemajo vedno večji delež prebivalstva. Zmanjšanje stopnje rodnosti v kombinaciji s povišanjem pričakovane življenjske dobe je v drugi polovici 20. stoletja povzročilo dramatično rast števila starejšega prebivalstva po vsem svetu. Delež prebivalstva, starega 65 let in več, se bo s 7 % v letu 2000 povečal na 16 % v letu 2050 (World population prospects, 2017, str. 11).

Razvijajoče se demografske strukture in spreminjajoči se deleži mladih in starejših skupin imajo pomembne posledice za socialno varnost, sisteme zdravstvenega varstva, stanovanjske strukture ter povezane razvojne strategije in ukrepe. Predvideva se, da bo staranje prebivalstva močno vplivalo na razmerje med delavci in upokojenci, da bo torej več upokojencev kot delavcev, kar pomeni, da se bodo države srečevale s težavami v pokojninskem in zdravstvenem sistemu.

4 DRUŽINSKA POLITIKA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Izvajanje in vodenje družinske politike v Republiki Sloveniji je zastavljeno resorsko, kot plansko-strateški dokument se uporablja Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike iz leta 1993, ki določa smeri razvoja posameznih delov družinske politike, ki so v pristojnosti različnih ministrstev. Pojem družinska politika zajema celoto socialnih, ekonomskih, zdravstvenih, pravnih, pedagoških in drugih ukrepov, s katerimi država zagotavlja večjo kakovost življenja družin in posameznikov (MDDSZ, 2017).

Družina predstavlja življenjsko skupnost staršev in otrok. Predstavlja primarni socialni prostor, ki daje optimalne možnosti za emocionalni in socialni razvoj otrok, obenem pa nosi tudi odgovornost za njihovo blaginjo. Ima tudi pomembno vlogo pri ohranjanju kohezije družbe in kot pomembna potrošniška enota vpliva na gospodarski razvoj družbe. Za družino se štejejo vse življenjske skupnosti otrok in odraslih, ki trajno skrbijo zanje: stari starši in vnuki, rejniki in rejenci, skrbniki in otroci pod skrbništvom. Tudi pari in žene, ki pričakujejo otroka, spadajo pod subjekt družinske politike. V Sloveniji družinska politika temelji na naslednjih načelih (Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike, 1993, str. 4):

- na vključevanju celotne populacije oz. usmerjenosti k vsem družinam;
- na upoštevanju pluralnosti družinskih politik in različnih potreb, ki iz tega izhajajo;
- na spoštovanju avtonomnosti družine in individualnosti njenih posameznih članov;
- na zaščiti otrokovih pravic v družini in družbi ter dajanju prednostnega mesta kakovosti življenja otroka;
- na promoviranju enakih možnosti obeh spolov;
- na vzpostavljanju raznovrstnih oblik storitev in omogočanju, da družine izbirajo med različnimi možnostmi;
- na delnem prispevku družbe k stroškom za vzdrževanje otrok;
- na dodatnem varstvu družin v specifičnih situacijah in stanjih;
- na celostnem, integralnem pristopu.

Z družinsko politiko želi država vplivati na pogoje za nastanek in varnost družine ter njen razvoj. Temeljni cilj družinske politike v Sloveniji je ustvarjanje pogojev za izboljšanje kakovosti življenja vseh družin in za enake možnosti razvoja vseh družinskih članov (Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike, 1993, str. 4).

Področje družinske politike in njenih delov je tudi zakonsko opredeljeno (MDDSZ, 2017):

- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih: se nanaša na zakonsko zvezo, razmerja med starši in otroki, posvojitve, rejništvo in skrbništvo;
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih: opredeljuje področje starševskega varstva in družinskih prejemkov;
- Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti: sistemsko ureja izvajanje rejniške dejavnosti;
- Zakon o javnem jamstvenem, preživninskem in invalidskem skladu RS: v primeru, če otrok ostane brez preskrbe za preživljanje s strani enega od staršev, je s tem zakonom urejeno izplačevanje nadomestil preživnin.

Poleg zakonov podlago za delo področja družinske politike predstavljajo tudi mednarodni dokumenti, in sicer Konvencija OZN o otrokovih pravicah, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, Konvencija OZN o izterjavi preživninskih zahtevkov v tujini in Konvencija o varstvu otrok in sodelovanju pri meddržavnih posvojitvah (MDDSZ, 2017).

Instrumenti družinske politike vključujejo denarne in davčne ugodnosti, storitve, zakone in upravne direktive. Glavni instrumenti, ki jih lahko izpostavimo, so (Kammerman, 2009, str. 4):

- prenos prihodkov: vključno z otroškimi in družinskimi dodatki, socialnim zavarovanjem, davčnimi olajšavami in socialno pomočjo;
- politike, ki zagotavljajo čas za starševstvo: plačani dopust za starševstvo ter nego in varstvo otroka;
- predšolska vzgoja in izobraževanje;
- zakoni dedovanja, posvojitve, ločitve, skrbništvo in podpora otrokom;
- družinsko načrtovanje in dostopnost kontracepcijskih sredstev;
- stanovanjski dodatki in politike;
- zdravstvene storitve za mater ali družine in otroke.

V današnjih časih je koncept družinske politike globalen, uporablja se tako v državah v razvoju kot v razvitih državah. Ključni kriterij je skrb za otroka in pripravljenost družbe, da bi v otroke vlagala. Ni države, ki ne bi zaznala družine kot dela gospodarskega in socialnega razvoja. Družinske politike so imele pomembno vlogo pri doseganju zelenih ciljev, ne glede na to, ali so povezani s plodnostjo, zaposlovanjem, omogočajo zmanjševanje revščine, pomagajo pri usklajevanju poklicnega in družinskega življenja ali pa so povezani z izboljšanjem blaginje otrok. Da bi družine opravljale svojo tradicionalno vlogo, včasih potrebujejo pomoč vlade in nevladnih organizacij (Kammerman, 2009, str. 5).

4.1 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE

Slovenija pristopa k sprejetju in izpeljavi celovitih ukrepov družinske politike na naslednjih področjih (Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike, 1993, str. 5):

- na ekonomsko-fiskalnem področju z neposrednimi dajatvami družinam, ki dopolnjujejo ali nadomeščajo njihove dohodke, s prerazdelitvijo dohodka v korist družin v okviru davčne politike ter posebno kreditno politiko;
- na področju družbenih služb in drugih dejavnosti, ki se delijo na splošne (izobraževanje, zdravstveno varstvo) in personalne (posvetovalnice, pomoč ostarelim, pomoč prizadetim) ter s svojimi storitvami podpirajo funkcioniranje družine ali delno prevzemajo posamezne njene funkcije;
- na področju zaposlovanja z ustvarjanjem pogojev za usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti obeh staršev ter z drugimi ugodnostmi, povezanimi s trgom delovne sile;
- na področju stanovanjskega gospodarstva s specifičnimi programi stanovanjske preskrbe in z drugimi oblikami pomoči družinam.

Ukrepi, ki so jih navedli leta 1993, se vseskozi spreminjajo in prilagajajo razmeram na trgu. V obdobju recesije so omejili zaposlovanje v javnem sektorju, dajatve in socialni transferji so se zmanjšali, manj pa je bilo tudi programov stanovanjske preskrbe.

4.1.1 DRUŽINSKI PREJEMKI

Družinam je potrebno olajšati probleme, s katerimi se srečujejo. Namen ekonomske pomoči je doseči, da materialne omejitve ne bi bile razlog, da se pari ne odločajo za otroke, ter da se vsem otrokom omogoči čim boljše in enake osnovne materialne pogoje za življenje. Pomagati je potrebno tudi staršem, tako materialno kot pravno. Socialnovarstvena shema, ki jo družinam zagotavlja država in vključuje zdravstveno zavarovanje, pokojninsko in invalidsko zavarovanje, je oblika finančne podpore. Znotraj tega sta še dva mehanizma, in sicer prvega predstavljajo otroški dodatki, drugega pa davčne olajšave za vzdrževane družinske člane. Njuna temeljna funkcija je, da prispevata k delni kompenzaciji stroškov za vzdrževanje otrok in da vplivata na izboljšanje življenjske ravni družin (Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike, 1993, str. 5–6).

4.1.1.1 Otroški dodatki

Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka. Pravico do otroškega dodatka ima po Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS, 22. člen) eden od staršev oz. druga oseba za otroka s prijavljenim prebivališčem v Republiki Sloveniji, do 18. leta starosti otroka, če izpolnjuje tudi druge pogoje po zakonu, ki ureja družinske prejemke (MDDSZ, 2017).

Višina dodatka se določi glede na uvrstitev družine v dohodkovni razred, ki je določen v odstotku od povprečne mesečne plače vseh zaposlenih v Republiki Sloveniji za koledarsko leto pred vložitvijo zahteve. Pri izračunu se upoštevajo tudi drugi dohodki in premoženje, ki ga družina ima, na primer pokojninske rente, preživnina, starševski dodatek, življenjsko zavarovanje in ostali obdavčljivi dohodki po Zakonu o dohodnini (MDDSZ, 2017).

Izračun otroškega dodatka bom prikazala na primeru štiričlanske družine z dvema šoloobveznima otrokoma, katere edini vir mesečnega dohodka sta minimalni plači staršev. Skupni mesečni dohodek izbranega gospodinjstva znaša 1.609,92 € (minimalna bruto plača znaša 804,96 € za eno osebo), za izračun mesečnega dohodka na člana gospodinjstva moramo skupni znesek deliti s številom vseh članov, torej s štiri, in dobimo 402,48 €. V tabeli, ki je prikazana v Prilogi 1, pogledamo, v kateri dohodkovni razred se izbrana družina uvršča. Uvrstimo jo lahko v 4. dohodkovni razred, kjer je povprečni mesečni dohodek na osebo nad 370,86 € do 432,67 € oz. nad 36 % do 42 %. Iz tega sledi, da bo družina za prvega otroka prejela 58,75 €, za drugega pa 67,03 €.

4.1.1.2 Pomoč ob rojstvu otroka

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni prejemek, ki je namenjen nakupu opreme za novorojenega otroka. Upravičenci so starši ali posvojitelji. Višina zneska s strani države znaša 280 € (MDDSZ, 2017).

Denarne prispevke za novorojence namenjajo tudi občine iz svojih proračunov. Gre za obliko nagrajevanja in spodbujanja družin z otroki in pomenijo manjši ali večji priliv v družinski proračun. Po višini zneskov se pomoči med seboj razlikujejo, nekatere občine, med drugim tudi Ljubljana, pa prispevek nudijo le najbolj ogroženim in o višini prispevka določa Center za socialno delo. Poleg tega je zaznati še, da občine z manjšim naravnim prirastom in posledično manj otroki namenjajo višje zneske denarne pomoči. Iz Tabele 3 so razvidni prispevki za novorojence izbranih slovenskih občin, in sicer so opredeljeni ime

občine, višina prispevka in število novorojencev za leto 2016, za katere pa ne moremo trditi, da so bili vsi upravičeni do prispevka.

Tabela 3: Prispevki za novorojence v izbranih slovenskih občinah v letu 2016 v EUR in št. novorojencev

Občina	Višina prispevka	Št. novorojencev
Moravske Toplice	1000 €	62
Maribor	130 €	1005
Kranj	112 €	593
Kamnik	180 €	355
Koper	200 €	480
Novo mesto	200 €	412

Vir: Juvan & Tušek (2017); SURS (2017a)

4.1.1.3 Dodatek za nego otroka

Je pravica, ki jo lahko uveljavlja eden od staršev ali druga oseba za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, če ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in dejansko živi v Republiki Sloveniji. Do dodatka je upravičen, dokler trajajo razlogi zanj oz. do otrokovega 18. leta. Mesečni prejemek znaša 100 €, za nekatere otroke s hudimi boleznimi pa 200 € (MDDSZ, 2017).

4.1.1.4 Dodatek za veliko družino

Gre za letni prejemek, ki je namenjen družinam s tremi ali več otroki, ki so mlajši od 18 let oz. dokler študirajo (26 let). Dodatek znaša 395 € za družino s tremi otroki, v kolikor je otrok več, pa znaša 480 € (MDDSZ, 2017).

4.1.1.5 Davčne olajšave

V Zakonu o dohodnini je opredeljeno, pod kakšnimi pogoji se lahko otroke uveljavlja kot vzdrževane člane gospodinjstva z namenom zmanjšanja letne davčne osnove. Višina davčne osnove narašča za vsakega dodatnega otroka. Po podatkih Finančne uprave Republike Slovenije (2017, str. 2) znaša za enega otroka 2.436,92 €, za vse naslednje otroke pa se poveča še za 1.769,30 €. Družine s tremi ali več otroki so po Zakonu o davkih na motorna vozila oproščene plačila davka na motorna vozila za vozila, ki so namenjena prevozu družin (Rakar in drugi, 2010, str. 66).

4.1.1.6 Pravica do starševskega in porodniškega nadomestila

Starševsko nadomestilo je nadomestilo plače, ki izhaja iz zavarovanja za starševsko varstvo. Vrste starševskega nadomestila delimo na (Center za socialno delo Ljubljana, 2017):

- porodniško nadomestilo v času porodniškega dopusta (105 dni);
- očetovsko nadomestilo v času očetovskega dopusta, in sicer za prvih 15 dni, ki jih mora izkoristiti do šestega meseca starosti otroka, za ostalih 75 dni pa država zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost do otrokovega tretjega leta;
- nadomestilo za nego in varstvo otroka v času dopusta za nego in varstvo otroka (260 dni);
- posvojiteljsko nadomestilo v času posvojiteljskega dopusta.

Vsi upravičenci do starševskega nadomestila so v času prejemanja nadomestila obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani, zavarovani za primer brezposelnosti in za starševsko varstvo. Osnova za izračun posamezne vrste starševskega nadomestila je povprečna osnova, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo v zadnjih 12 mesecih pred mesecem vložitve vloge za eno od vrst starševskega dopusta. V to nadomestilo se ne štejejo regres za letni dopust, odpravnine in drugi prejemki, ki so bili delavcu izplačani poleg njegove plače. Starševsko nadomestilo (9 mesecev v primeru porodniškega dopusta) ostane 100 % osnovne plače, kadar osnova ne presega 763,06 €, v nasprotnem primeru se zniža na 90 % osnovne plače. V kolikor starši po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila, imata oče ali mati 77 dni od rojstva otroka pravico do starševskega dodatka, ki znaša 252,04 € mesečno in traja 1 leto (Center za socialno delo Ljubljana, 2017).

V Tabeli 4 je prikazan informativni izračun za neto višino porodniškega nadomestila, ob predpostavkah, da je povprečna mesečna plača znašala 800 € bruto za obdobje zadnjih 12 mesecev zaposlitve. Upoštevamo 90 % bruto osnove, ker osnova presega znesek 763,06 €. Stopnja prispevkov iz bruto plače za leto 2017 je prikazana v Prilogi 2, podatki o dohodninski lestvici in davčni olajšavi so prikazani v Prilogi 3.

Tabela 4: Izračun neto višine porodniškega nadomestila

90 % bruto osnove	720,00 €
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (15,50 %)	111,60 €
Prispevek za zdravstveno zavarovanje (6,36 %)	45,79 €
Prispevek za zaposlovanje (0,14 %)	1,01 €
Prispevek za starševsko varstvo (0,10%)	0,72 €
Skupaj prispevki iz bruto plače (22,1 %)	159,12 €
Bruto plača – prispevki	560,88 €
Splošna davčna olajšava	543,32 €
Davčna olajšava	/
Osnova za dohodnino (bruto plača - splošna davčna olajšava)	17,56 €
Akontacija dohodnine (16 %)	2,81 €
Neto izplačilo (bruto plača-prispevki- akontacija dohodnine)	558,07 €

Vir: Lasten, Priloga 2

4.1.2 USKLAJEVANJE DELA IN DRUŽINE

Gospodarstvo si še ni čisto opomoglo od recesije, pa vendar ostaja ravnotežje med delovno aktivnostjo in družino osrednje vprašanje za zaposlene starše in delodajalce. Pritiski iz vedno bolj konkurenčnega delovnega okolja povzročajo nasprotujoče si prednostne naloge za delodajalce in državo, ki vršijo pritisk na svoje zaposlene, ki se trudijo, da bi uskladili delo z družino. V času recesije so se obstoječe politike na tem področju oslabile in spremembe so se odložile (O'Brien, 2011, str. 3).

Usklajevanje dela in družine je postalo aktualno, ko so se začeli spreminjati trendi družinskega življenja, rodnosti in trga delovne sile z množičnim zaposlovanjem žensk.

Resolucija družinske politike Republike Slovenije poudarja, da se družinska politika in politika zaposlovanja stikata v primeru, ko posameznik deli in usklajuje svoj čas med družinskimi obveznostmi in profesionalnimi aktivnostmi. Potrebno je razdeliti čas, uveljaviti enake možnosti spolov, upoštevati družinske potrebe v karieri in zasebnem življenju ter uskladiti potrebe družinskega življenja in starševske odgovornosti s poklicnimi aktivnostmi (Žakelj & Švab, 2008, str. 216).

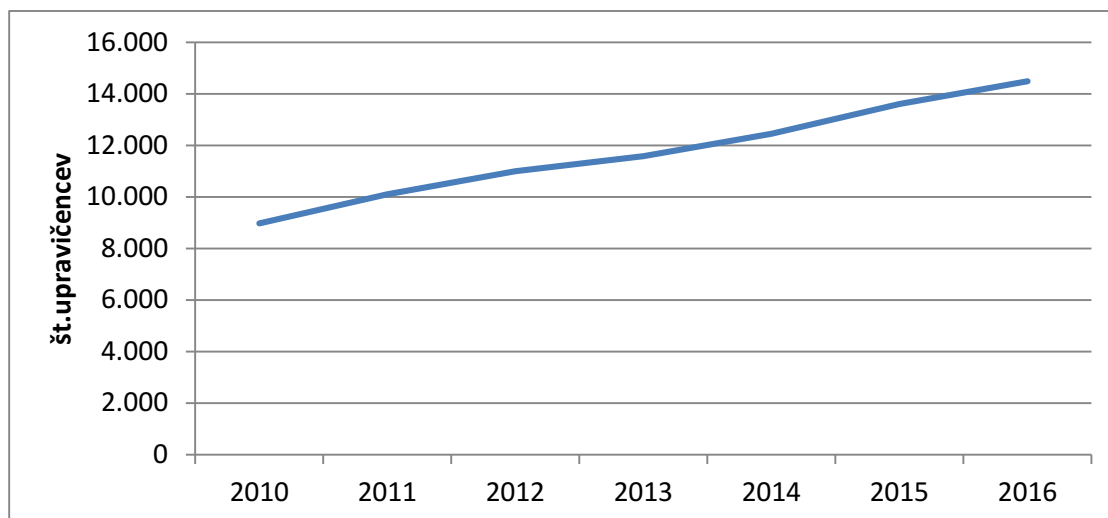
4.1.2.1 Varstvo otrok in zaposlitev za krajši delovni čas

V Sloveniji je staršem omogočeno varstvo otrok in zaposlitev za krajši delovni čas, ko se konča starševski dopust. Varstvo otrok je dobro urejeno, saj se plača glede na osebne prejemke in od leta 2008 do leta 2012 je veljalo, da je bil vrtec za drugega otroka brezplačen, kar pa so ukinili zaradi varčevalnih ukrepov.

Zaposlitev za krajši delovni čas je zaradi tradicije zaposlovanja za polni delovni čas in dobro organiziranega sistema dnevnega varstva redkejši pojav. Na osnovi zavarovanja za starševsko varstvo lahko eden od staršev uveljavlja pravico do dela za krajši delovni čas, kjer država plača prispevke za socialno varnost v razliki do polnega delovnega časa. To pravico lahko izkoristi do otrokovega 3. leta, v kolikor varuje enega otroka, do dopoljenega 6. leta starosti pa, če varuje dva otroka (Žakelj & Švab, 2008, str. 219).

V Grafikonu 1 je prikazano gibanje števila zaposlenih za krajši delovni čas zaradi starševstva za obdobje 2010–2016. Število upravičencev do plačila razlike prispevkov se je od leta 2010 do leta 2016 povečevalo. V letu 2010 je bilo upravičencev 8.979, leta 2016 pa že 14.485.

Grafikon 1: Upravičenci do plačila prispevkov zaradi dela s skrajšanim delovnim časom v obdobju 2010–2016

Vir: MDDSZ (2017)

4.1.2.2 Delodajalci in delovno okolje

Potrebe po usklajevanju dela in družinskega življenja so privedle do ukrepov za usklajevanje družine in dela, kasneje pa tudi za obstoj družini prijaznih politik v delovnih okoljih na način, da lahko zaposleni delajo krajši delovni čas, lahko opravljajo delo od doma, tovrstna ukrepa pa sta tudi delitev dela in prosti dnevi. V Sloveniji poznamo proces certificiranja podjetij, ki so družinam prijazna. V letu 2007 je podeljevanje certifikatov »Družini prijazno podjetje« teklo v okviru razvojnega partnerstva in takrat so jih podelili 32. Delodajalec je tisti, ki ima vodilno vlogo pri politiki usklajevanja dela in družine, čeprav država podpira usklajevanje z zakonskimi prilagoditvami na področju zaposlitve (Žakelj & Švab, 2008, str. 220).

4.1.3 STANOVANJSKA POLITIKA

S programi stanovanjske preskrbe država poskrbi za pomoč družinam, predvsem mladim družinam in socialno šibkejšim, ki se srečujejo s stanovanjsko problematiko. Med te programe lahko uvrstimo posojila z ugodnimi pogoji, sklade za gradnjo neprofitnih stanovanj, subvencioniranje najemnin za socialno ogrožene in zagotavljanje primernih stanovanjskih standardov (Rakar in drugi, 2010, str. 38).

Stanovanjski sklad Republike Slovenije je objavil nov Program sofinanciranja javnih najemnih stanovanj in bivalnih enot za obdobje 2016–2020 v lokalnih skupnostih in podpira lokalne skupnosti pri izvajanju njihove pristojnosti na stanovanjskem področju tako, da (Brus, 2016, str. 11):

- daje ugodna dolgoročna stanovanjska posojila lokalnim skupnostim, javnim nepremičninskim skladom in neprofitnim organizacijam;
- investira skupaj z lokalnimi skupnostmi in ostalimi udeleženci kot soinvestitor.

4.2 UČINKI UKREPOV

Nacionalna družinska politika ima močan vpliv na življenje družin pri nas. Poleg ukrepov, ki jih uveljavlja Slovenija, ima močan vpliv tudi EU. EU nima pristojnosti za sprejemanje politik na vseh področjih družinske politike držav članic, ima pa pooblastila za sprejemanje zakonov o zaposlovanju in enakosti spolov, dveh področij, ki jih načeloma oblikuje družinska politika. EU je razširila svoje dejavnosti na področja, ki obravnavajo družine in vprašanja o rodnosti, in te pobude se vse bolj priznavajo tudi v Sloveniji (Thévenon & Neyer, 2014, str. 9).

4.2.1 VPLIV UKREPOV NA ODLOČANJE ZA OTROKE

Na odločanje za otroka vpliva več dejavnikov. V veliki meri so ti dejavniki psiho-socialnega izvora, odvisni pa so tudi od stanovanjskih pogojev in situacije v službi.

Ukrepi obstoječe družinske politike, ki bi lahko vplivali na odločanje za otroke, so (Rakar in drugi, 2010, str. 80):

- znižano plačilo vrtca, brezplačen vrtec za drugega otroka od leta 2008 do leta 2012;
- dodatek za veliko družino;
- otroški dodatek;
- porodniški dopust s polnim nadomestilom plače;
- davčne olajšave.

Ti ukrepi, ki bi lahko imeli vpliv na odločanje za otroka, pa ga v veliki večini nimajo. Vpliv posameznih ukrepov družinske politike na zvišanje rodnosti tako v Sloveniji kot drugod po Evropi je majhen oz. kratkoročen. Tudi v Sloveniji se je leta 2008 in 2009 rodnost nekoliko povišala, ne moremo pa trditi, da se je povišala zaradi ukrepa, ki je omogočil brezplačen

vrtec za drugega otroka. Napačno bi bilo sklepati, da teh ukrepov ne potrebujemo, saj je družinska politika namenjena rojenim otrokom in družinam, da jim omogoča normalno življenje. S pomočjo ukrepov eksistenca družin ni ogrožena, starši lahko usklajujejo delo in družino ter imajo plačan dopust za nego in varstvo otroka (Rakar in drugi, 2010, str. 137).

4.2.2 VPLIV NA ZAPOSLOVANJE ŽENSK

Razlike med spoloma pri zaposlovanju in plačah so še vedno precejšnje. V Sloveniji je v letu 2015 bilo zaposlenih 64,7 % žensk in 73,3 % moških v starosti od 20 do 64 let. Se pa zaposlovanje žensk iz leta v leto povečuje. Povprečna mesečna bruto plača žensk je v letu 2015 znašala 1.594 €, povprečna mesečna bruto plača moških v Sloveniji za leto 2015 pa 1.695 € (Eurostat, 2017).

Na splošno so delodajalci previdni pri zaposlovanju žensk, saj menijo, da so manj produktivne in podjetju povzročajo višje stroške kot moški. Z manjšim zaposlovanjem žensk se želijo izogniti problemom, ki bi jih imeli zaradi morebitne nosečnosti, porodniškega dopusta in varstva otrok. Izogibajo se jih na različne načine, na primer z dajanjem prednosti moškemu kandidatu, z zaposlovanjem za določen čas (pri čemer pogosto sledi prekinitev pogodbe po koncu porodniškega dopusta), s podpisovanjem vnaprejšnjih izjav, da v času trajanja pogodbe za določen čas ženska ne bo zanosila, ipd. (Breznik & Kern, str. 366–367).

Politike porodniškega dopusta in odsotnost zaradi nege in varstva otroka sta dva ukrepa, ki zagotavljata varstvo delovnega mesta z možnostjo, da se matere (v redkih primerih očetje) vrnejo na isto delovno mesto po koncu dopusta, ter zagotavljata nadomestilo dohodka. Porodniški dopust naj bi pomagal materam ohraniti delovno mesto, kar jim omogoča delovne izkušnje in posledično višje plače. Obenem se na delovno mesto vrnejo tiste, ki bi sicer zapustile trg dela. Plačani porodniški dopust spodbudi ženske, da so aktivne že pred rojstvom otroka. Na ta način ukrepi spodbudijo manj produktivne ženske, da se vključijo na trg dela. S tem politika skrbi za družbeno blaginjo (Low & Marcos, 2015, str. 1–2).

5 DRUŽINSKA POLITIKA V REPUBLIKI HRVAŠKI

Družinska politika na Hrvaškem je bila v socialističnem obdobju usmerjena na družine državljanov, ki so bili zaposleni na socialnem področju. Postopoma so uvedli dodatke za otroke, porodniški dopust, vrtce in podporo tem družinam, medtem ko so družine razseljenih bile izven interesa družinske politike. Razvoj hrvaške družinske politike po letu 1990 je tesno povezan z zgodovinskimi dogodki, ki so bili znak oblikovanja Hrvaške kot neodvisne države. Ta razvoj lahko razdelimo na tri obdobja (Nacionalna obiteljska politika, 2002, str. 26–27):

- *1. obdobje 1990–1995:* zaznamuje ga obrambna vojna in realizacija ozemeljske celovitosti Hrvaške. Družinska politika je bila v senci vojne politike, gospodarskih in družbenih razmer. Instrumenti družinske politike še vedno izhajajo iz socializma. V tem obdobju je bil drastičen upad BDP-ja, povečala se je brezposelnost, ogromno je bilo škode po vojni, veliko število beguncev in priseljencev. Vlada je leta 1993 sprejela socialni program kot ukrep za lajšanje težke družbene situacije. Pomembno vlogo so odigrale domače in tuje humanitarne organizacije. S socialnim programom je bila uvedena t. i. socialna izkaznica, s katero so državljani lahko pridobili več vrst podpore (plačilo položnic, obleke, brezplačni učbeniki ...).
- *2. obdobje 1996–2000:* gre za povojno obdobje, že se kreira nova družinska politika z dolgoročnimi cilji, kot je povečanje števila prebivalcev. Sprejetih je bilo več temeljnih dokumentov, in sicer Zakon o delovnih razmerjih, Nacionalni program demografskega razvoja, Družinsko pravo, Zakon o otroškem dodatku. Poleg ekonomskih ukrepov je Nacionalni program usmerjen na prvotne družinske vrednote. Zagotavljali so poceni stanovanjska posojila za mlade pare, davčne olajšave, oprostitev plačila pristojbin za vrtec za družine z več otroki. Imeli so tudi 3 leta porodniškega dopusta za matere. Družinski zakon, sprejet leta 1998, je bil skladen z mednarodnimi dokumenti. Predvideval je dolžnosti in pravice staršev in otrok, zakonskih in zunajzakonskih skupnosti ter pomoč najbližjih sorodnikov. Država mora pomagati v primerih, ko družina ni več sposobna preživljanja.
- *3. obdobje leta 2000:* Hrvaška je bila v precej težki situaciji, gospodarske in družbene razmere so bile še vedno slabe. Za utrditev gospodarskih razmer je vlada izvajala program varčevanja in omejitev. Uvedli so reforme na področju pokojninskega in zdravstvenega sistema ter predlog ukrepov družinskih politik. Uvedli so starševski dopust, otroške dodatke, davčne olajšave in osnovne storitve za družine.

5.1 UKREPI DRUŽINSKE POLITIKE

Hrvaška se srečuje z demografskim problemom. Od leta 2002 do leta 2011 je izgubila 96.310 državljanov in v obdobju 2011–2015 se je odselilo več kot 150.000 mladih. Ukrepi na področju družinske politike so zelo pomembni, da se nataliteta poveča. Iz dokumenta o prebivalstveni politiki so navedena načela, ki potrjujejo družinske vrednote (Nacionalna populacijska politika, 2006):

- spodbujanje družine kot edinstvenega in nenadomestljivega telesnega, družbenega, čustvenega, duhovnega in gospodarskega potenciala družbe;
- spodbujanje nove zavesti o družinskih potrebah in izzivih;
- spodbujanje potreb po upoštevanju družine in otrok za družbeni razvoj in obstanek;
- spodbujanje novega odnosa med družino, državo, lokalno skupnostjo in gospodarstvom;
- spodbujanje skupnega akcijskega načrta za družino, formalnih in neformalnih institucij;
- spodbujanje družbe za zaščito in krepitev vloge družine;
- povečanje ozaveščenosti javnosti o družini kot središču družbe;
- usmerjanje družbe v smeri ustvarjanja okolja, ugodnega za družine in otroke;
- spodbujanje razvoja institucionalnih in neinstitucionalnih storitev za družine in otroke;
- promoviranje in spodbujanje družine, da vzpostavijo svoje lastne vire pri premagovanju vsakodnevnih izzivov.

5.2 DRUŽINSKI PREJEMKI

5.2.1 PORODNIŠKI IN STARŠEVSKI DOPUST

Zakon o delovnih razmerjih določa, da pravica do obveznega plačanega porodniškega dopusta začne veljati 28, ali ne več kot 45 dni pred predvidenim porodom in traja do otrokove starosti 6 mesecev. Ko preteče obvezni porodniški dopust, prične veljati starševski, dokler otrok ne dopolni 1. leta. Če želi ženska delati 6 mesecev do 1. leta starosti otroka, ima pravico do porodniškega dopusta oče. V kolikor mati prične z delom pred otrokovim 1. letom starosti, ima pravico do premora za dojenje dvakrat na dan med

delovnim časom. Po preteku 1. leta ima eden od staršev pravico do neplačanega porodniškega dopusta do otrokovega 3. leta starosti. V kolikor gre za otroke s posebnimi potrebami, lahko starši koristijo dodatne pravice o varstvu otroka. V primeru rojstev dvojčkov ali več otrok porodniški dopust traja 2 leti. Višina porodniškega dopusta znaša 100 % osnove plače, v kolikor je oseba imela plačane prispevke za zdravstveno zavarovanje vsaj 12 mesecev pred nastopom porodniškega dopusta. Če ta pogoj ni izpolnjen, ima uporabnik še vedno pravico do porodniškega dopusta, ampak znaša nadomestilo plače 50 % proračunske osnove (to je 1.663.00 HRK oz. 224,42 €). V primeru brezposelnosti znaša porodniško nadomestilo 900 HRK oz. 121,45 € (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2017).

Ko otrok dopolni 6 mesecev starosti, lahko eden od staršev koristi starševski dopust do dopolnjenega 8. leta starosti otroka. Starši koristijo 8 mesecev, če imajo prvega ali drugega otroka, v primeru dvojčkov ali več otrok lahko koristijo 30 mesecev plačanega dopusta. Pravilo je, da oba starša koristita starševski dopust, vsak za 4 ali 15 mesecev, če pa ima v sporazumu pravico le eden od staršev, potem le-ta koristi celotno obdobje. Nadomestilo plače v času starševskega dopusta se izplača kot 100 % osnovne plače, vendar ne sme presegati 80 % proračunske osnove mesečno (ki jo določi država), to je 2.660,80 HRK oz. 359,07 €. Enake pravice imajo tudi posvojitelji (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2017).

5.2.2 OTROŠKI DODATKI

Nacionalni program demografskega razvoja je vseboval zelo ambiciozno shemo otroških dodatkov. Leta 1999 so spremembe v sistemu otroških dodatkov zakonsko uredili. S tem se je pravica do otroškega dodatka razširila na vse kategorije državljanov, vendar se je ohranil prag dohodka kot merilo za pridobitev pravice. Spremenil se je vir finančnih sredstev za otroške dodatke, in sicer se ne financira več iz prispevkov zaposlenih, ampak iz javnofinančnih prihodkov (Nacionalna obiteljska politika, 2002, str. 30).

Pravico do otroškega dodatka imajo starši, posvojitelji, skrbniki, očim, mačeha, stari starši in oseba, ki je v skladu z odločitvijo pristojnega organa za socialno varnost zaupala otroka v vzgojo in skrb. Otroški dodatek pripada otroku najdlje do zaključka srednješolskega izobraževanja, do starosti 19 let. Izjemoma se dodatki izplačujejo do starosti 21 let, v kolikor gre za otroke z motnjami v razvoju ali v primeru bolezni. Za otroke s hudimi telesnimi okvarami se pravica do otroškega dodatka podaljša do 27. leta. Zahteve, ki jih predvideva Zakon o otroškem dodatku (7. člen), so naslednje (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2017):

- da ima prosilec hrvatsko državljanstvo ali status tujca s stalnim prebivališčem najmanj 3 leta pred uveljavljenem pravici;
- ima status begunca, tujca na podlagi mednarodne zaščite ali člana begunske/tuje družine, brez pogojev glede državljanstva in stalnega bivališča;
- skupni dohodek na gospodinjstvo na mesec za preteklo leto ne presega 50 % proračunske osnove;
- da prosilec živi v gospodinjstvu z otrokom.

Višina otroškega dodatka se določi glede na višino realiziranega celotnega dohodka na člana gospodinjstva na mesec. Proračunska osnova za leto 2016 je znašala 3.326,00 HRK oz. 448,83 €. Dohodkovni cenzus oz. prag dohodka znaša 50 % proračunske osnove. Lahko ločimo 3 dohodkovne skupine (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2017):

- *1. skupina:* če skupni dohodek na člana gospodinjstva na mesec ne presega 16,33 % proračunske osnove, je uporabnik upravičen do otroškega dodatka v višini 9 % proračunske osnove na otroka;
- *2. skupina:* v kolikor skupni dohodek znaša med 16,34 % in 33,66 % proračunske osnove, je uporabnik upravičen do otroškega dodatka v višini 7,5 % proračunske osnove na otroka;
- *3. skupina:* če je skupni dohodek med 33,67 % in 50 % proračunske osnove, je uporabnik upravičen do otroškega dodatka v višini 6 % proračunske osnove.

V primeru, da je otrok brez staršev ali so starši nesposobni za samostojno življenje, se višina dodatka poveča za 25 %. Ravno tako v primeru bolezni otroka. Skupni dohodek gospodinjstva je vsota obdavčljivega dohodka v skladu s predpisi o dohodnini in drugimi prejemki. Med davčne prihodke štejejo (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2017):

- dohodek iz zaposlitve: plače in pokojnine;
- dohodek iz samostojne dejavnosti: obrti in podobne dejavnosti, kmetijstvo in gozdarstvo;
- prihodki od premoženja in premoženjskih pravic: prejem najemnine, sobe in postelje za turiste, avtorske pravice, prejemki od prodaje nepremičnine ...;
- dohodek iz kapitala: prejem dividend, delež iz dobička, obresti, nakup lastnih delnic;
- prihodki iz zavarovanj: prihodki iz varčevanja s sklenitvijo življenjskega zavarovanja, prejemki iz prostovoljnega pokojninskega zavarovanja;
- drugi prihodki: dohodek članov skupščine in upravnih odborov, dohodki iz avtorskih honorarjev, nagrade športnikov...

Kot primer lahko vzamemo štiričlansko družino z otrokoma, mlajšima od 15 let, oba starša sta zaposlena in minimalni plači sta edini vir dohodka. V letu 2017 minimalna neto plača,

ki se upošteva pri dodeljevanju otroškega dodatka, znaša 2.620,80 HRK oz. 353,67 € (menjalni tečaj na dan 3. 7. 2017 je 1 HRK = 0,13 €). Če seštejemo, to skupaj znaša 5.241,60 HRK oz. 707,34 €. Ker gre za štiričlansko družino, moramo dohodek deliti s štiri in dobimo 1.310,00 HRK oz. 176,78 €. V Prilogi 4 so navedeni zneski otroških dodatkov glede na mesečni dohodek in iz tabele lahko razberemo, da bo družina prejela 26,93 € za enega otroka, ker spadajo v tretjo dohodkovno skupino. Če bi imeli več kot dva otroka, bi za vsakega naslednjega otroka prejeli 500,00 HRK oz. 67,47 €.

5.2.3 FINANČNA PODPORA OB ROJSTVU OTROKA

Enkratno finančno podporo ob rojstvu otroka v višini 2.328,20 HRK oz. 314,18 € izplača hrvaški zavod za zdravstveno zavarovanje. Upravičenci so vse zavarovane osebe. Velja tudi v primeru posvojitve otroka. Poleg te pomoči na nacionalni ravni posamezne občine plačajo denarno nadomestilo za opremo, ki jo potrebuje novorojenec (Središnji državni portal, 2017).

V občini Zagreb za prvega otroka namenijo 1.800,00 HRK oz. 242,91 €, znesek izplačajo v dveh obrokih v enem letu. Za drugega otroka namenijo 3.600,00 HRK oz. 485,81 €, ki jih izplačajo v štirih enakih obrokih v roku dveh let. Za vse nadaljnje otroke namenijo 54.000,00 HRK oz. 7.287,15 €, ki jih plačajo v enakih letnih obrokih v šestih koledarskih letih (Grad Zagreb, 2017). V Tabeli 5 so prikazani prispevki občin ob rojstvu prvega otroka in število novorojenih po različnih mestih in občinah Hrvaške za leto 2016.

Tabela 5: Prispevki občin/mest ob rojstvu otroka v letu 2016 na Hrvaškem

Občina/mesto	Višina prispevka	Št. novorojenih
Zagreb	242,91 €	8120
Rijeka	202,42 €	962
Osijek	134,95 €	862
Split	269,89 €	1512
Vukovar	202,49 €	179
Korčula	2.024,21 €	55
Kalinovac	3.373,68 €	8

Vir: Općina Kalinovac (2017); Grad Korčula (2017); Službeni portal grada Osijek (2015); Grad Rijeka (2017); Grad Split (2017); Grad Vukovar (2012); Grad Zagreb (2017)

Na otoku Korčula in v mestu Kalinovac so prispevki bistveno višji kot drugod na Hrvaškem. S tako visokimi prispevki želijo pritegniti mlade družine, da se preselijo k njim oz. da bi obstoječi prebivalci imeli otroke, ker se je v zadnjih letih število prebivalcev v teh občinah in mestih močno zmanjšalo.

5.2.4 DAVČNE OLAJŠAVE

Država priznava davčne olajšave za vzdrževane družinske člane. Izračuna se z uporabo predpisanih koeficientov. Tisti, ki morajo plačevati dohodnino (prejemniki plače, pokojnine), so upravičeni do 2.500,00 HRK oz. 337,37 € davčne olajšave. Olajšava se povečuje glede na število vzdrževanih članov (žena ali mož, otroci). Za zakonca in druge vzdrževane člane širše družine ter za prvega otroka znaša olajšava 1.750,00 HRK oz. 236,16 €, pri čemer koeficient znaša 0,7 osnovnega zneska davčne olajšave, torej 2.500,00 HRK pomnožimo z 0,7 in dobimo znesek 1.750,00 HRK. Koeficienti se za vsakega naslednjega otroka povečujejo. Dejanski učinek je odvisen od tega, kolikšen je dohodek, ki ga posameznik realizira, ter od višine davka, ki ga plača. Davek od dohodka za osnovo do 17.500,00 HRK znaša 24 %, tako na primer oseba, ki spada v 1. davčni razred z osnovo do 17.500,00 HRK oz. 2.361,58 € mesečnega dohodka, mora za prvega otroka prejeti olajšavo v višini največ 4.200,00 HRK oz. 566,78 € za enega otroka. Davčne stopnje in razredi za izračun so prikazani v Prilogi 5 (Crnički, 2016).

5.3 DELO S SKRAJŠANIM DELOVNIM ČASOM IN VARSTVO OTROK

Pravica do dela s skrajšanim delovnim časom zaradi intenzivne nege otroka traja do otrokovega 3. leta starosti. Mati ima pravico do dela s skrajšanim delovnim časom (4 ure), dokler otrok ne dopolni 1. leta starosti, za dvojčke, tretjega in vsakega naslednjega otroka. Enako velja za otroke s posebnimi potrebami. To pravico lahko koristi tudi oče, v kolikor je mati zaposlena za polni delovni čas. Višina denarnega nadomestila znaša polovico proračunske osnove, in sicer 1.663,00 HRK oz. 224,42 € (Središnji državni portal, 2017).

Večino ustanov predšolske vzgoje financirajo in ustanavljajo občine. Polna cena vrtca se giblje med 1.500,00 in 2.500,00 HRK mesečno oz. med 202,42 in 337,37 €. Odlok o višini cene odloči ustanovitelj vrtca, odvisno od tega, ali je vrtec zasebni ali občinski. Starši plačajo del cene, ki v večini občin ne presega 550 HRK mesečno oz. 74,22 €. Znižano plačilo vrtca je predvideno za revnejše in tiste z veliko otroki (Središnji državni portal, 2017).

6 PRIMERJAVA DRUŽINSKE POLITIKE MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO

Slovenija in Hrvaška sta bili del bivše republike Jugoslavije in sta sosednji državi, kar pomeni, da sta si geografsko blizu, pa vendar sta si zelo različni. Na Hrvaško smo dolgo gledali zviška, saj smo se pred njo vključili v EU in smo prevzeli valuto evro, medtem ko imajo Hrvatje še vedno hrvaško kuno. V času finančne krize leta 2008 in evrske krize nismo imeli vpliva na monetarno politiko in številna podjetja, ki so se pred krizo zadolžila, so bila v težavah. Tako so Hrvatje, ki niso bili v evro območju, kupili Žito in Mercator (Žužek, 2017).

Ekonomski kazalniki pomembno vplivajo na razvoj družinske politike in na vse kazalnike, ki so povezani z obstojem družine. Če primerjamo BDP na prebivalca, javni dolg, stopnjo anketne brezposelnosti in gospodarsko rast, je Slovenija absolutno bogatejša država. Višja ali nižja vrednost teh kazalnikov pomeni tudi to, da ljudje v takšni državi živijo bolje, ker imajo boljše možnosti za zaposlitev, pridobitev kredita in ustvarjanje družine. Primerjava med ekonomskimi kazalniki Slovenije in Hrvaške za leto 2016 je navedena v Tabeli 6.

Tabela 6: Primerjava Slovenije in Hrvaške na podlagi ekonomskih kazalnikov

Ekonomski kazalnik	Slovenija	Hrvaška
BDP/prebivalca	19.262 €	10.752 €
Javni dolg v % od BDP	79,7 %	84,2 %
Stopnja brezposelnosti (Q4,2016)	8,1 %	15 %
Gospodarska rast	2,5 %	2,9 %

Vir: SURS (2017b); Izvozno okno (2017)

Slovenija je boljša v vseh kazalnikih, razen pri gospodarski rasti. K večji gospodarski rasti Hrvaške je največ prispevala rast domače potrošnje in turizma. Za razvoj družinske politike je najpomembnejši kazalnik stopnja brezposelnosti. V Sloveniji je bistveno manjša kot na Hrvaškem, kar lahko pomeni, da imamo manj revnih oz. finančno šibkejših družin. Pomemben podatek za družine je tudi višina bruto in neto plače (Tabela 7). Ob koncu leta 2016 je bila v Sloveniji tako bruto kot neto plača bistveno višja. Višina plače je povezana z gospodarskimi razmerami, zato so ti podatki relevantni glede na prej prikazane kazalnike. Višja plača vpliva na vrednosti družinskih transferjev, kot sta otroški dodatek in porodniško nadomestilo.

Tabela 7: Povprečna bruto/neto plača v Sloveniji in na Hrvaškem za december 2016

	Slovenija	Hrvaška
Bruto plača	1.653,67 €	1.046,58 €
Neto plača	1.074,27 €	767,52 €

Vir: SURS (2017c); Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2017b)

6.1 PRIMERJAVA MED DRUŽINSKIMI PREJEMKI

Ko primerjamo družinske prejemke Slovenije in Hrvaške, lahko ugotovimo, da sta si v samem konceptu družinske politike med seboj zelo podobni. Obe državi imata enako vrsto opredeljenih družinskih prejemkov, in sicer porodniško in starševsko nadomestilo, prispevke za novorojence, otroški dodatek in davčne olajšave, pri katerih lahko družina uveljavlja vzdrževane člane. Bistvene razlike v času trajanja starševskega in porodniškega nadomestila z višino zneska za leto 2017 so navedene v Tabeli 8.

Tabela 8: Primerjava med porodniškim in starševskim nadomestilom v času trajanja in višini zneska

Vrsta prejemka	Slovenija	Hrvaška
Porodniški dopust		
- čas trajanja	- 105 dni	- 6 mesecev
- višina porodniškega nadomestila	- 100 % bruto plače	- 100 % osnovne plače
Starševski dopust		
- čas trajanja	- 9 mesecev	- 8 mesecev
- višina starševskega nadomestila	- 100 % bruto plače, kadar osnova ne presega 763,06 €	- 80 % proračunske osnove mesečno
Starševsko nadomestilo za brezposelne	252,04 €	121,45 €

Vir: MDDSZ (2017b); Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (2017)

Porodniški dopust v Sloveniji traja 105 dni in če prištejemo še 260 dni starševskega nadomestila, je to skupaj 1 leto, kar pomeni, da so matere v Sloveniji za nego otroka po rojstvu odsotne leto dni, na Hrvaškem pa 14 mesecev, v kolikor so bile pred tem

zaposlene 12 mesecev. Višina porodniškega nadomestila je 100 % bruto plače, s to razliko, da v Sloveniji to nadomestilo prejemajo 3 mesece, na Hrvaškem pa 6 mesecev. Bistveno večja je višina starševskega nadomestila v Sloveniji, saj imamo drugačno formulo za izračun. Pri nas ostane 100 % bruto plače, če osnova ne presega 763,06 €, na Hrvaškem pa znaša 100 % osnovne plače, vendar ne sme presegati 80 % proračunske osnove mesečno, ki jo določi država in v letošnjem letu znaša 359,07 €. V kolikor matere pred rojstvom otroka niso bile zaposlene, imajo pravico do nadomestila za brezposelne, ki je v Sloveniji še enkrat višji kot na Hrvaškem.

Naslednja primerjava se nanaša na prispevke države in občin za novorojence. V obeh državah obstaja finančna podpora države ob rojstvu otroka, ki je namenjena opremi za novorojenca in se izplača v enkratnem znesku, na Hrvaškem je višja kot v Sloveniji (Tabela 9). Prispevke namenjajo tudi občine. Če primerjamo občine glavnih mest, torej Ljubljane in Zagreba, lahko ugotovimo, da v Ljubljani te prispevke izplačajo le socialno ogroženim, v Zagrebu pa vsak novorojenček prejme 242,91 €. Zneski slovenskih občin so zelo različni, najvišji znesek znaša 1000 € v občinah, kjer je najnižja rodnost. Na Hrvaškem so ti zneski izrazito višji in znašajo tudi do skoraj 4000 €.

Tabela 9: Finančna podpora s strani države in občine ob rojstvu otroka v Sloveniji in na Hrvaškem

	Slovenija	Hrvaška
Država	280 €	314,18 €
Občina	do 1000 € (Moravske Toplice)	do 3.373,68 € (občina Kalinovac)

Vir: MDDSZ (2017b); Juvan & Tušek (2017); Središnji državni portal (2017b); Općina Kalinovac (2017)

Med državama lahko primerjamo tudi višino otroškega dodatka in davčne olajšave. V diplomskem delu sem navedla primer izračuna otroškega dodatka za štiričlansko družino tako za Slovenijo kot Hrvaško. Na višino otroškega dodatka vpliva višina plače, na podlagi katere se družina uvrsti v dohodkovni razred. Obe državi imata podoben sistem izračuna. Ugotovila sem, da v Sloveniji štiričlanska družina z dvema šoloobveznima otrokoma in minimalnima plačama prejme za prvega otroka 58,75 €, za drugega pa 67,03 €. Na Hrvaškem z enakimi predpostavkami prejme za vsakega otroka 26,93 €. Torej je v Sloveniji višina otroškega dodatka in višina davčnih olajšav višja. Različno pa namenjamo družinam z večjim številom otrok, saj imamo letni dodatek v višini 395 €, na Hrvaškem pa imajo mesečni dodatek za družine s tremi otroki, ki znaša 67,47 € in 135 € za družine z več kot tremi otroki. V Tabeli 10 je prikazano število družin s tremi in več otroki v Sloveniji in na Hrvaškem v obdobju 2008–2015.

Tabela 10: Število družin s tremi in več otroki v Sloveniji in na Hrvaškem za obdobje 2008–2015

	Št. družin s tremi in več otroki							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Slovenija	31.200	28.600	30.600	30.500	28.300	29.400	27.000	29.500
Hrvaška	93.700	90.400	105.000	105.500	97.600	92.000	76.400	78.000

Eurostat (2017d)

Število družin s tremi in več otroki v Sloveniji je bilo v letu 2015 v primerjavi z letom 2011 manjše. Slovenija je leta 2012 ukinila enkratni otroški dodatek za veliko družino zaradi varčevalnih ukrepov. Ali je ta ukrep vplival na zmanjšanje števila velikih družin, je težko reči, verjetno je na zmanjšanje vplivala tudi gospodarska kriza in posledično večja brezposelnost. Na Hrvaškem je velikih družin več, saj je tudi več prebivalcev in mesečno izplačujejo dodatek za veliko družino, kar pomeni, da družine na Hrvaškem v primerjavi s Slovenijo prejmejo višjo denarno pomoč. V obeh državah se je število teh družin od leta 2011 do leta 2014 zmanjševalo, v letu 2015 je bilo opaziti ponovno rast.

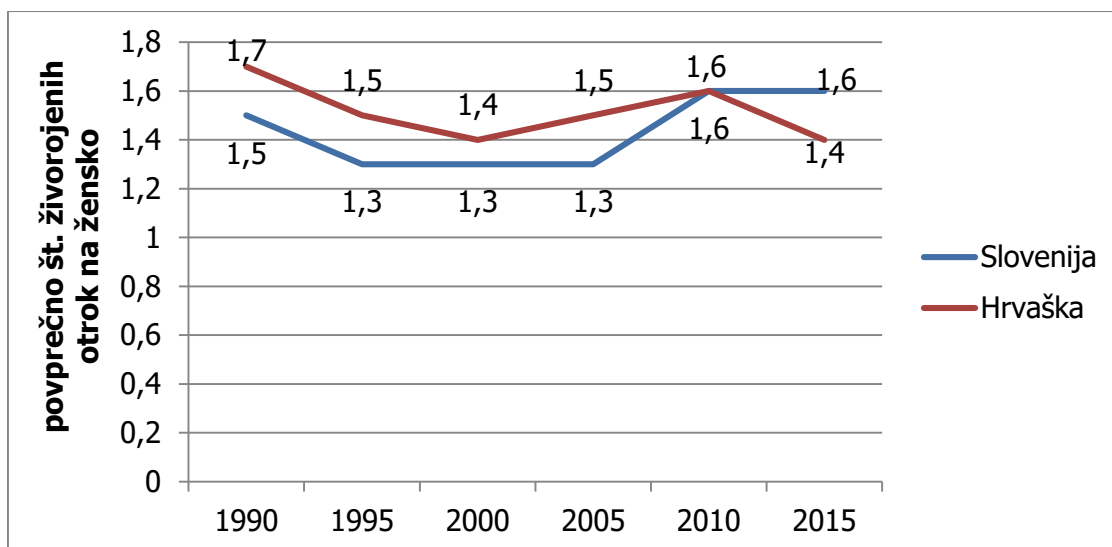
6.2 PRIMERJAVA MED DEMOGRAFSKIMI RAZMERAH

Slovenija kot bivša jugoslovanska država ni bila tipična socialistična država, kar zadeva politični režim, gospodarski razvoj in sodelovanje, življenjski standard itd., zato politična, družbena in gospodarska preobrazba, ki se je začela konec 80. let prejšnjega stoletja, ni prinesla toliko pretresov kot na primer na Hrvaškem. To pa ne pomeni, da je bil prehod brez neugodnih posledic, zlasti za nekatere segmente prebivalstva. Posamezniki, ki so izgubili službo, in zaposleni z nizkimi plačami so se znašli na robu revščine. Položaj brezposelnih se je poslabšal še posebej v začetku 90. let, kar je bilo povezano z nizko stopnjo izobrazbe in nizko zaposljivostjo ljudi (Stropnik & Šircelj, 2008, str. 1020).

Prebivalstvo Slovenije se je povečevalo do leta 1991, z manjšimi nihanji, ki sta jih povzročili obe svetovni vojni. Leta 1992 je prišlo do zmanjšanja prebivalstva, leta 2000 pa do preobrata v trendu. Prebivalstvo je prvič preseгло dva milijona ljudi. Prebivalstvo se je močno povečalo zaradi pozitivnega selitvenega prirasta in ne zaradi povišanja rodnosti. Rodnost se nenehno zmanjšuje, periodična nihanja v skupni stopnji rodnosti so bila večinoma posledica sprememb v času rojstev, ki so ohranjala rodnost v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja nad 2,1 otroka na žensko (Stropnik & Šircelj, 2008, str. 1023–1024).

Hrvaška je imela močan upad prebivalstva med letoma 1991 in 2000. Leta 2001 so imeli negativni naravni prirastek zaradi množičnega izseljevanja in skupna stopnja rodnosti se je zmanjšala z 1,67 leta 1990 na 1,36 v letu 2000. V Grafikonu 2 so prikazane skupne stopnje rodnosti, torej število živorojenih otrok na žensko od leta 1990 do leta 2015 za Slovenijo in Hrvaško s petletnimi presledki. Slovenija je imela do leta 2010 nižje vrednosti skupne rodnosti, in v tem letu sta imeli obe državi vrednost skupne rodnosti 1,6 otroka na žensko. Vrednost je v Sloveniji od leta 2010 do 2015 enaka, torej 1,6. Na Hrvaškem se je trend rodnosti spreminjal in upadel v letu 2000 ter nato naraščal do leta 2010, nato je zopet opaziti upad rodnosti iz 1,6 v letu 2010 na 1,4 v letu 2015.

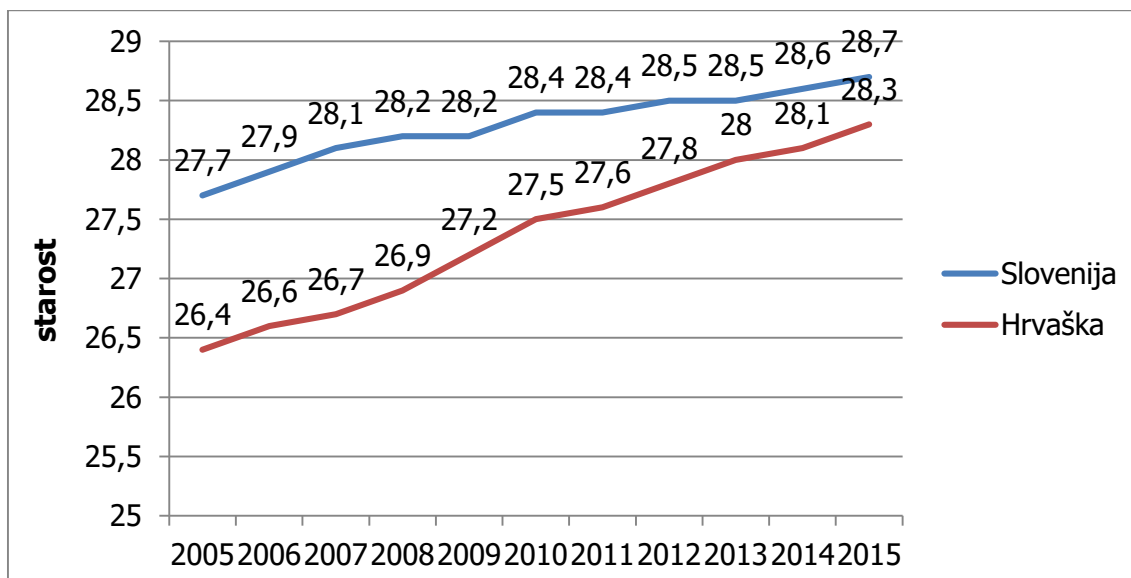
Grafikon 2: Skupne stopnje rodnosti Slovenije in Hrvaške v obdobju 1990–2015

Vir: OECD (2017)

Povprečna starost matere pri prvem otroku se je z leti tako v Sloveniji kot na Hrvaškem spreminjala. Dejstvo, da se starost matere ob prvem otroku povečuje, lahko pripišemo višji izobrazbi žensk in večji zaposlenosti. Iz Grafikona 3 je vidna razlika v povprečni starosti žensk pri prvem otroku v obdobju 2005–2015.

Grafikon 3: Povprečna starost matere pri prvem otroku v Sloveniji in na Hrvaškem

Vir: Eurostat (2017a)

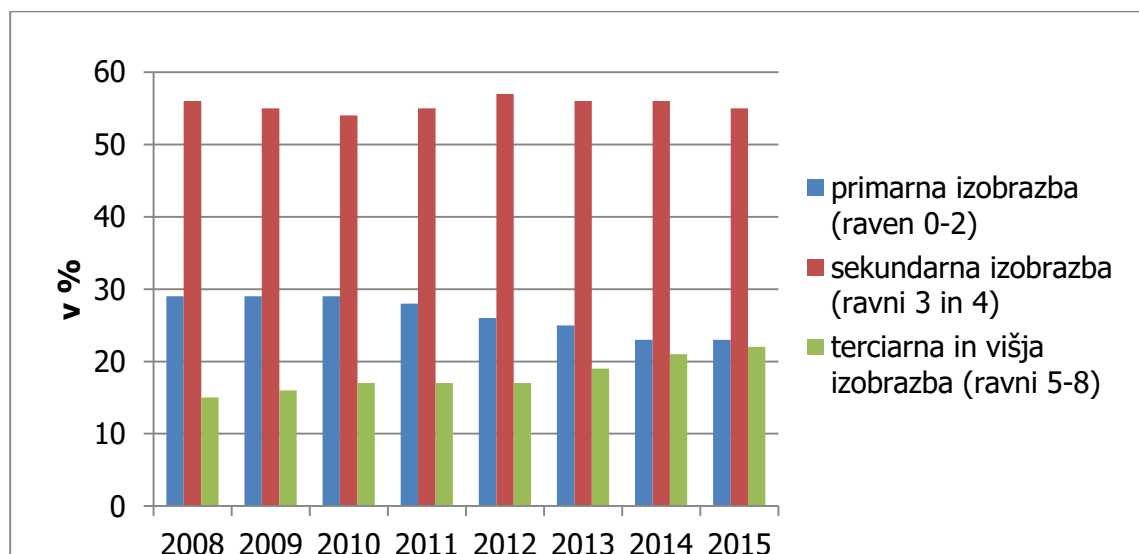
Grafikon 4 prikazuje izobraženost žensk v starosti od 15 do 64 let (v ta okvir spada tudi rodno obdobje) od leta 2008 do 2015 na Hrvaškem po stopnji izobrazbe, in sicer primarna, sekundarna in terciarna po ISCED klasifikaciji (Priloga 6) v % od populacije vseh žensk. Enaka izobrazbena struktura je za Slovenijo prikazana v Grafikonu 5.

Izobraženost žensk na Hrvaškem v starostni skupini od 15 do 64 let se je od leta 2008 do 2015 povečala, leta 2008 je bilo žensk s terciarno izobrazbo 14,7 % od celotne populacije žensk, leta 2015 pa 22,3 %.

Izobraženost žensk v Sloveniji v starostni skupini od 15 do 64 let se je od leta 2008 do 2015 povečala, leta 2008 je bilo žensk s terciarno izobrazbo 22,4 % od celotne populacije žensk, leta 2015 pa že 32,3 %.

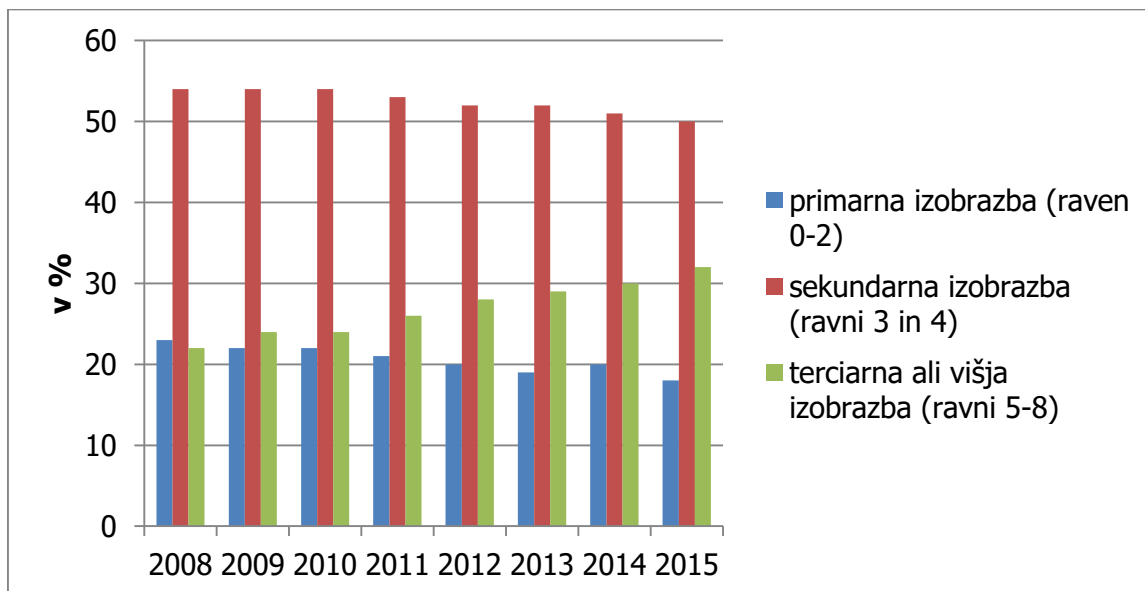
Na podlagi zbranih podatkov lahko trdimo, da z višjo izobraženostjo žensk narašča tudi starost matere pri rojstvu prvega otroka tako v Sloveniji kot na Hrvaškem, ob predpostavki, da matere spadajo v skupino žensk, starih od 15 do 64 let.

Grafikon 4: Delež izobraženih žensk v starostni skupini od 15 do 64 let na Hrvaškem za obdobje 2008–2015

Vir: Eurostat (2017b)

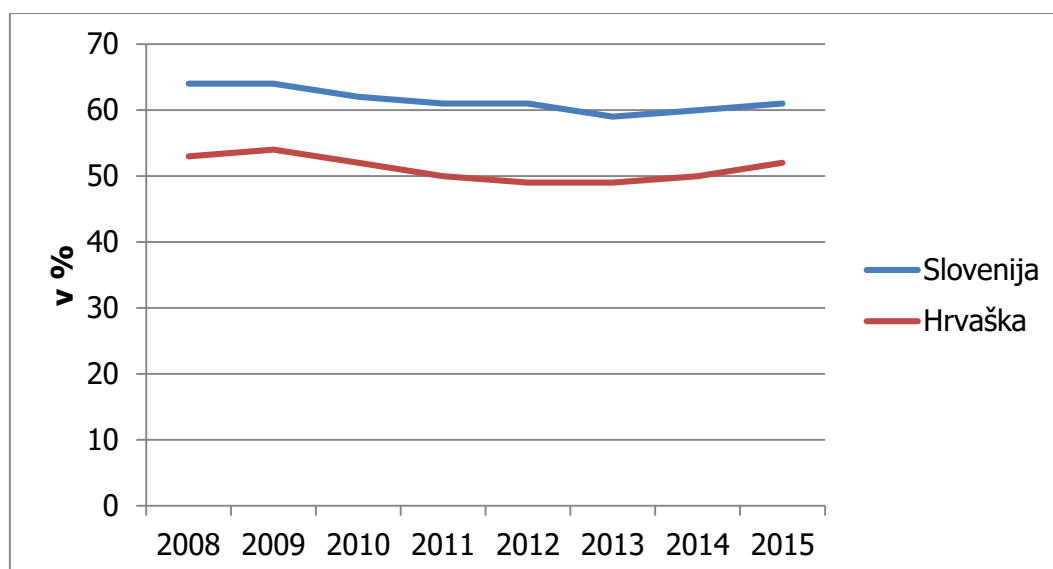
Grafikon 5: Delež izobraženih žensk v starostni skupini od 15 do 64 let v Sloveniji za obdobje 2008–2015

Vir: Eurostat (2017b)

Zaposlenost žensk v starostni skupini od 15 do 64 let se je od leta 2008 do leta 2013 zmanjševala. Na splošno se je v tem obdobju zmanjšala zaposlenost vse populacije zaradi gospodarske krize. Po letu 2013 pa se zaposlenost žensk na Hrvaškem in v Sloveniji zopet povečuje (Grafikon 6). Višji odstotek zaposlenosti žensk v zadnjih letih je lahko povezan z izobraženostjo. Bolj izobražene ženske se kasneje zaposlijo, zato je tudi njihova starost ob rojstvu prvega otroka višja. Dejstvo je, da imamo v Sloveniji več zaposlenih žensk kot na Hrvaškem.

Grafikon 6: Delež zaposlenih žensk v Sloveniji in na Hrvaškem v obdobju 2008–2015

Vir: Eurostat (2017c)

7 UKREPI ZA IZBOLJŠANJE

Obe državi sta članici EU in čeprav družinske politike niso v pristojnosti EU, bi lahko z dodelovanjem določenih uredb sprejeli zakonodajo, ki bi omogočala enakost moških in žensk pri delu, pa tudi na področju družinskih prejemkov in varstva ter izobraževanja otrok. Na ravni EU se v zadnjih desetletjih razpravlja o spodbujanju zaposlovanja žensk. Lizbonska strategija iz leta 2000 odgovarja na izzive globalizacije in demografskih trendov.

S strategijo Evropa 2020, ki jo je leta 2010 sprejel Evropski svet, so se osredotočili na zaposlovanje s poudarkom na večji vključenosti žensk in starejših. Izobraževanje v zgodnjem otroštvu preko otroškega varstva je tudi pomemben ukrep za zmanjšanje razlik pri razvoju otrok, ki pa je neodvisen od socialno-ekonomskega ozadja staršev. Do danes še ni bila sprejeta nobena direktiva EU, ki bi bila pomemben označevalec starševskih odgovornosti očetov v primerjavi z materami, kar bi morda spodbudilo moške k starševskemu dopustu, ki je v EU na zanemarljivi ravni, razen v skandinavskih državah. Lahko povzamemo glavne cilje za prihodnost družinske politike v EU (Oláh, 2015, str. 13–14):

- ekonomske stabilnosti ni mogoče zagotoviti zgolj na podlagi priseljevanja, ampak zahteva demografsko stabilnost. Bistvenega pomena je, da se ljudem omogočijo možnosti za ustvarjanje družine, ne da bi pri tem ogrozili njihova delovna mesta;
- zahteva se uskladitev zaposlitvenih in družinskih obveznosti, saj lahko tovrstni ukrepi prisilijo ženske, da določijo prednostne naloge, v kolikor ne morejo uskladiti poklicnega in družinskega življenja;
- razširiti družinske prejemke, ki bi vključevali tudi oskrbo za invalide in starejše sorodnike, saj se število predvidenih negovalcev zmanjšuje.

7.1 SLOVENIJA

Resolucija o družinski politiki je še iz leta 1993 in skrajni čas je, da vlada pripravi nov dokument, ker se so na tem področju zgodile številne spremembe. Potrebno se je osredotočiti na kakovost življenja otrok in zmanjšati delež socialno ogroženih družin. Naslednji ukrep zadeva demografsko politiko, in sicer z ustrezno politiko ustvariti spodbudno okolje za mlade, da si lahko ustvarijo družino. Ponuditi je potrebno več stanovanj iz stanovanjskega sklada, z različnimi ukrepi spodbuditi delodajalce, da zaposlujejo mlade (npr. oproščeno plačilo prispevkov) in tudi na splošno morajo biti na trgu dela dobre razmere. Da bi dosegli cilje družinske politike, ki bodo družinam prijazni,

mora vlada spremljati trende, ki se izvajajo po EU. Še vedno premalo poudarjajo pomen usklajevanja družine in dela. V podjetjih je potrebno razviti kulturo, ki bo družinam prijazna, na način:

- da omogočajo staršem izpolnjevati družinske obveznosti;
- pomoč staršem, ki morajo biti doma (zaradi nege otroka);
- ustvariti je potrebno pozitivno podobo očeta, ki tudi prevzame del odgovornosti.

Podjetja s takšnim delovanjem je potrebno javno podpreti in nagraditi. Država naj tudi podjetjem pomaga, kadar so starši odsotni zaradi nege in varstva otroka ali kadar so zaposleni za polovični delovni čas. Z določenimi ukrepi (npr. subvencije, ki ne bi diskriminirale moških, več štipendij in praktičnega dela v času študija ...) bi lahko pospešili tudi zaposlovanje žensk v rodnem obdobju ter jih na ta način po eni strani spodbudili k iskanju zaposlitve, tudi če si nameravajo ustvariti družino, po drugi strani bi se posledično povečala rodnost, saj mladi stremijo k temu, da se najprej zaposlijo, potem pa imajo otroka. Diskriminacija mladih žensk, potencialnih mater, se mora preprečiti in kaznovati. Problem je tudi v tem, da se ženske po končanem porodniškem dopustu pogosto ne vračajo nazaj na svoje delovno mesto. Na področju družinskih prejemkov bi lahko uvedli:

- minimalni otroški dodatek za vse otroke;
- dodatek za veliko družino z mesečnim izplačilom;
- znova brezplačni vrtec za drugega otroka;
- brezplačno kosilo vsem otrokom v osnovni šoli;
- izterjavo celotnih zneskov preživnine;
- dvig starševskega nadomestila za brezposelne;
- cenejše plačilo blaga in storitev z izkaznico.

Z letošnjim letom je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pripravilo predlog za javno razpravo o Resoluciji družinske politike 2018–2028. Naslov dokumenta je »Vsem družinam prijazna družba«. Predvidenih je več ukrepov na različnih področjih delovanja, ki zadevajo družinske politike. V obliki novih ukrepov zagotovimo redno spremljanje področja, ki omogoča pravočasno zaznavanje sprememb in takojšen odziv nanje. Pomemben del načrtovanja družinskih politik in oblikovanja ukrepov predstavljajo analize in raziskave, podprte z znanstvenimi pristopi. V nadaljevanju so predstavljeni ukrepi na področju družinskih prejemkov, ki jih predvideva Slovenija v naslednjih desetih letih (MDDSZ, 2017, str. 28–29):

- dvigniti starševsko in očetovsko nadomestilo na 100 % osnove;
- poenotenje in prožnejša izraba očetovskega dopusta;
- zagotoviti dodatnih deset dni očetovskega dopusta v primeru rojstva več kot enega otroka hkrati;

- ozaveščanje delodajalcev o izrabi pravice do starševskega dopusta – zlasti za očete;
- informiranje staršev, zlasti očetov, o izrabi starševskega in očetovskega dopusta ter spodbujanje k večji izrabi;
- zvišati starostno mejo izrabe pravice do krajšega delovnega časa;
- plačilo prispevkov za krajši delovni čas od povprečne namesto minimalne plače;
- zvišati starševski dodatek vsaj na osnovi zneska minimalnega dohodka;
- zagotoviti pomoč ob rojstvu otroka za vse otroke;
- zagotoviti minimalni otroški dodatek za vse otroke;
- zagotoviti, da se del zneska za otroški dodatek prejme v namenski obliki;
- velikim družinam omogočiti brezplačen vstop v javne muzeje, galerije, gledališča in na druge dogodke.

Tudi na drugih področjih družinske politike vlada predvideva cilje, ukrepe in kazalnike, s katerimi bo cilje uresničila. Na trgu dela in pri zaposlovanju načrtuje naslednje ukrepe (MDDSZ, 2017, str. 52–57):

- izboljšanje politik omogočanja vstopa mladim na trg dela in odprava ovir pri zaposlovanju;
- dodatne spodbude za zaposlovanje žensk, zlasti mladih, s terciarno izobrazbo;
- ukrepi za povečanje deleža trajnih oblik zaposlovanja ter zaposlovanja za polni delovni čas med zaposlenimi posamezniki z otroki;
- izenačevanje prednosti in slabosti dela za določen oz. nedoločen čas;
- poostren inšpekcijski nadzor in strožje sankcije za kršitelje pravic iz delovnega razmerja.

Ko se mladi vendarle zaposlijo in ustvarijo družino, so njihove stanovanjske razmere slabše od stanovanjskih razmer drugih družin. Trendi na področju družinskih lastništev stanovanj kažejo, da je vstop mladih družin v sektor lastniških stanovanj otežen in pogosto mogoč le s pomočjo meddružinskih transferjev, lastnega vložka in bančnih posojil. Z vidika doseganja visoke ravni kakovostnega življenja je urejena stanovanjska problematika izjemno pomembna. Vlada mora sprejeti več ukrepov (MDDSZ, 2017, str. 83–84):

- vzpostavitev ugodnejših stanovanjskih kreditov za mlade, ne glede na obliko zaposlitve;
- oblikovanje mehanizmov podpore mladim za nakup, gradnjo, obnovo in najem stanovanja Stanovanjskega sklada RS;
- uvedba davčnih olajšav za najemodajalce, ki oddajajo stanovanja mladim;
- uvedba finančnega inštrumenta »najem s kasnejšim odkupom«.

Omeniti je potrebno še področje vzgoje in izobraževanja. Dobro razvit sistem predšolske vzgoje in varstva ima zelo pomembne učinke na širšo družbo. Staršem omogoča obstanek na trgu dela ter lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Slovenija ima dober sistem predšolske vzgoje in kasnejšega šolskega izobraževanja, na kar nakazuje podatek visoke vključenosti žensk na trg dela. Dober sistem je potrebno ohraniti z določenimi ukrepi (MDDSZ, 2017, str. 74–78):

- povečati število vpisnih mest v javno mrežo predšolske vzgoje;
- oprostitev plačila vrtca za drugega otroka in zmanjšanje plačila vrtca za ostale otroke, v primeru, ko je v vrtec istočasno vključen več kot en otrok;
- zagotoviti varstvo v popoldanskih urah, ponoči in med vikendi za otroke, katerih starši delajo z manj ugodnim delovnim časom;
- ukiniti 20-% dodatek k otroškemu dodatku za otroke po 4. letu, ki niso vključeni v vrtec;
- vsem učencem zagotoviti kakovostno in zdravo brezplačno malico in/ali kosilo;
- ohranjanje podružničnih šol in zagotavljanje geografske dostopnosti šol.

7.2 HRVAŠKA

Zadnji dokument, ki govori o družinski politiki Republike Hrvaške, je iz leta 2002 z naslovom »Nacionalna obiteljska politika« in opredeljuje družino, družinske prejemke in ukrepe družinske politike. Od takrat pa do danes niso izdelali nobenega novega dokumenta, ki bi govoril o družinski politiki. Imajo pa dokument o politiki prebivalstva iz leta 2006. Ker so vstopili v EU, bodo morali urediti družinsko politiko po njenih priporočilih in uredbah. Demografske spremembe so na Hrvaškem trenutno najslabše do sedaj, saj je narodni prirast negativen, prav tako selitveni, imajo pa tudi najvišjo stopnjo mortalitete do sedaj. Vpliv negativnih demografskih kazalnikov in trendov je pokazatelj destabiliziranih sistemov zdravstva, izobraževanja in financ. Hrvaška si mora gospodarsko opomoči, da bi se lahko trendi spremenili. Vse več izobraženih mladih se izseljuje, bodisi ker nimajo priložnosti za delo, bodisi ker so plače nizke. Dvig minimalne plače je eden izmed ukrepov, ki bi pripomogel k temu, da bi mladi ostali v državi in si ustvarili družino.

Družinska politika mora potekati v skladu z demografsko politiko. Hrvaška mora odgovoriti na vprašanje, koliko prebivalcev želi imeti v naslednjih desetih, dvajsetih letih. Potrebno je zastaviti vprašanje, koliko prebivalcev potrebujejo in na kakšen način bodo to dosegli. Najprej morajo ustaviti upad prebivalstva in povišati rodnost ter vrniti izseljence. Država naj v skladu z ustavo in drugimi zakoni sprejeme vrsto ukrepov davčne politike, ki bodo okrepili finančno pozicijo in socialno zaščito družine. Ključno vlogo predstavljata tudi zaposlovanje žensk in razvoj storitev za otroke in družine.

Ukrepe za dvig rodnosti so uvedli samo v občinah z višanjem zneska podpore ob rojstvu otroka, na državni ravni pa ukrepov ni ali so zanemarljivi. Premalo se osredotočajo na pomen družine in otrok. Na področju družinskih prejemkov bi lahko uvedli več materialnih in nematerialnih ugodnosti in olajšave, povezane s številom otrok, bolje plačana starševska nadomestila ter nižje davčne stopnje za odmero dohodnine. Starševska nadomestila 6 mesecev po rojstvu otroka so prenizka, kar povzroča znaten upad standardov zaposlenih družin z otroki v času starševskega dopusta.

Eden od ukrepov bi lahko bila uvedba univerzalne pravice do dodatka za vse mladoletne otroke do zaključka srednješolskega izobraževanja. Potrebujemo tudi boljši sistem varstva otrok. So namreč na evropskem dnu po številu otrok, vključenih v predšolsko izobraževanje. Prav tako bi morali čas, ki ga otroci preživijo v vrtcu, prilagoditi zaposlenim staršem oz. v vsakem večjem vrtcu zagotoviti vsaj eno skupino za otroke, katerih starši delajo v več izmenah.

Naslednji možen ukrep je tudi spodbujanje družin, da imajo naslednjega otroka relativno hitro, kot je praksa v skandinavskih državah. Podatki kažejo, da se na Hrvaškem po končanem starševskem dopustu starši pogosto vrnejo v slabše plačane delovne razmere ali ostanejo brez službe. Zato bi staršem, ki dobijo naslednjega otroka v obdobju od dveh do petih let po rojstvu prvega otroka, lahko starševski dopust podaljšali za nekaj mesecev in jim omogočili enako nadomestilo, kot ga imajo po rojstvu prvega otroka, ne glede na to, ali so v trenutku rojstva drugega otroka brezposelni ali imajo slabšo plačo (Bunjevac, 2017).

Osredotočiti se morajo še na stanovanjsko oskrbo mladih družin. Lahko bi ukinili davčne olajšave v višini 5 % pri nakupu prve nepremičnine. Država bi lahko subvencionirala obresti za stanovanjske kredite mlajšim od 45 let. Rok za poplačilo kredita bi bil med 15 in 30 let, vrednost nepremičnine bi bila 100.000,00 €, država bi subvencionirala 50 % obroka kredita za prva štiri leta, za vsakega novorojenega otroka bi se rok subvencioniranja podaljšal za dve leti. Nadalje, potrebno je razmišljati tudi o drugih ukrepih v zvezi z nepremičninami, kot so javne subvencije za najem prostorov zasebnih lastnikov, zavarovanje državnih in socialnih stanovanj za najem za družine z mladoletnimi otroki. Glede na trende EU mora Hrvaška pripraviti novo Resolucijo o družinskih politikah, ki naj se zgleduje predvsem po skandinavskih državah, kjer je rodnost najvišja (Bunjevac, 2017).

8 ZAKLJUČEK

Družinske politike s svojimi cilji, instrumenti in tipologijami se s časom spreminjajo in med državami razlikujejo. Veliko je politik, ki obravnavajo družine in se ne nanašajo na socialne politike. EU nima pristojnosti za oblikovanje posameznih nacionalnih politik, zato se države na tem področju med seboj razlikujejo.

Slovenija in Hrvaška sta kot del bivše skupne države obdržali enako strukturo družinskih prejemkov z različnimi višinami finančnih transferjev, na kar vplivajo različne gospodarske razmere v državah. Obe državi imata postsocialistični socialni model zaradi geografske bližine in vpliva Katoliške cerkve. Bistvena razlika med državama je v demografskih razmerah, saj ima Hrvaška problem z rodnostjo in izseljevanjem prebivalcev, trend staranja prebivalstva pa je zaznati v obeh državah.

V uvodnem delu sem postavila tri hipoteze, ki jih bomo v nadaljevanju potrdili ali ovrgli.

Hipoteza 1: Ukrepi družinske politike, kot so večji družinski prejemki, bi v obeh državah povečali rodnost. V zaključku hipotezo lahko delno potrdimo. Slovenija ima v povprečju več družinskih prejemkov in višje zneske le-teh ter tudi višjo stopnjo rodnosti. Ne moremo pa trditi, da je višja stopnja rodnosti posledica večjih družinskih prejemkov, zagotovo pa višina le-teh delno vpliva na odločanje za otroke. Slovenija ima višjo stopnjo rodnosti zaradi boljših gospodarskih razmer, kot so manjša brezposelnost, višje povprečne plače, večja zaposlenost žensk (bodočih mater) in boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Vsi naštetih dejavniki vplivajo na mlade, da se odločijo za otroka.

Hipoteza 2: Ekonomski položaj družin z večjim številom otrok (3 ali več) se je v Sloveniji v primerjavi s Hrvaško v zadnjih petih letih izboljšal z vidika družinske politike, zaradi česar se je povečala tudi rodnost v Sloveniji. Hipotezo v zaključku ovržemo. Število družin s tremi ali več otroki je v Sloveniji v primerjavi s Hrvaško manjše, čeprav je ekonomski položaj družin boljši. V zadnjih petih letih se je ekonomski položaj družin na splošno izboljšal, žal pa se je število teh družin zmanjšalo in ni vplivalo na večjo rodnost. Na zmanjševanje števila velikih družin je vplivala tudi gospodarske kriza, predvsem v Sloveniji, kjer je vlada leta 2012 kot del varčevalnih ukrepov ukinila enkratni otroški dodatek za veliko družino.

Hipoteza 3: Višja izobraženost in zaposlenost žensk vplivata na starost matere ob prvem otroku tako v Sloveniji kot na Hrvaškem. Hipotezo v zaključku potrdimo. Delež izobraženosti žensk v Sloveniji v starostni skupini od 15 do 64 let, v katero spadajo potencialne bodoče matere, je leta 2015 znašal 32,3 %, na Hrvaškem pa 22,3 %. Na

Hrvaškem je ta delež še vedno nižji, a vendarle narašča. Z višjo izobraženostjo pa narašča tudi starost matere ob prvem otroku, ki je v Sloveniji leta 2015 znašala 28,7 let, na Hrvaškem pa 28,3 leta. Starost matere ob prvem otroku se je v zadnjem desetletju vztrajno povečevala. Zaposlenost žensk se od leta 2013 naprej povečuje. Ker se bolj izobražene ženske zaposlijo kasneje, je njihova starost ob rojstvu prvega otroka višja.

Obe proučevani državi morata pripraviti novo Resolucijo o družinskih politikah, saj je njun dosedanji program zastarel. Slovenija ima novo Resolucijo v pripravi, medtem ko na Hrvaškem o tem le govorijo, čeprav so demografske razmere pri njih zaskrbljujoče. Menim, da bi obe državi z višji družinskimi prejemki in boljšo pokritostjo le-teh povišali rodnost in se izognili slabim trendom družinske politike. Ne smeta pozabiti na mlade, ki se začenjajo osamosvajati, saj prihodnost stoji na njih in jim je potrebno ponuditi boljše možnosti za nakup prve nepremičnine ter z ustreznimi ukrepi za delodajalce predvsem ženskam omogočiti zaposlitev po koncu šolanja. Lahko bi sledili dobrim praksam držav, kjer so razmere najboljše, kot so skandinavske države. Te države v svojih družinskih politikah zajemajo tudi skrb za starejše, sledijo spremembam na družbenih področjih, kot so istospolna partnerstva, in pojma tradicionalna družina (mati, oče in otrok) ne uporabljajo v svojih zakonih.

LITERATURA IN VIRI

Literatura

- Aguirre, M. S. (2006). Marriage and the family in economic theory and policy. Pridobljeno s <http://avemarialaw-law-review.avemarialaw.edu/Content/articles/V4i2.aguirre.copyright.pdf>
- Boštic, V. A. (23. 9. 2012). Izračun vpliva premoženja na višino otroškega dodatka. *Delo*. Pridobljeno s <http://www.delo.si/zgodbe/nedeljskobranje/izracun-vpliva-premozenja-na-visino-otroskega-dodatka.html>
- Breznik, M. & Kern, B. (2002). *Enakost spolov pri zaposlovanju z vidika menedžmenta človeških virov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Brus Štritof, M. (6. 7. 2016). Program sofinanciranja zagotavljanja javnih najemnih stanovanj v letih 2016 do 2020. Pridobljeno s http://ssrs.si/uploads/doc/file/91/PROGRAM_SOFINANCIRANJA_JNS_V_LETIH_2016_DO_2020_1.del.pdf
- Bunjevac, S. (3. 1. 2017). Prijedlozi stručnjaka: Demografskoj destrukciji Hrvatske moguće je stati na kraj. Pridobljeno s <https://www.glas-koncila.hr/demografskoj-destrukciji-hrvatske-moguće-je-stati-na-kraj/>
- Crnički, N. (9. 12. 2016a). Uredba o visini minimalne plaće. Pridobljeno s <http://www.isplate.info/novosti.aspx?idn=232>
- Crnički, N. (24. 10. 2016b). Obračun plaće po novom od 01. 01. 2017. Pridobljeno s <http://www.isplate.info/obracun-place-novi-izracun.aspx>
- Danforth, B. (2014). Worlds of welfare in time: A historical reassessment of the three-world typology. *Journal of European Social Policy*, 24 (2) 164–182. Pridobljeno s <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.unilj.si/doi/pdf/10.1177/0958928713517919>
- Juvan, J. & Tušek, L. P. (10. 1. 2017). Od sto do tisoč evrov ob rojstvu otroka. Pridobljeno s <https://www.vecer.com/od-sto-do-tisoc-evrov-ob-rojstvu-otroka-6245782>
- Kammerman, S. B. (4. 5. 2009). The Relationship Between Family Policy and Social Protection Policy. Pridobljeno s <http://www.un.org/esa/socdev/family/docs/egm09/kammerman.pdf>

- Kamerman, S. B. & Kahn, A. J. (1978). *Family policy: Government and Families in Fourteen Countries*. New York: Columbia University Press.
- Kuronen, M. (2010). Research on Families and Family policies in Europe State of the Art. *Familyplatform*. Pridobljeno s <http://www.mmmeurope.org/ficdoc/FAMILYPLATFORM-Final-Report-04-2011.pdf>
- Low, H. & Marcos, S. V. (2015). Female labour market outcomes and the impact of maternity leave policies. *IZA Journal of Labor Economics*, 4(14) 2–22. Pridobljeno s <https://izajole.springeropen.com/track/pdf/10.1186/s40172-015-0029-1?site=izajole.springeropen.com>
- Mathieu, C. & Sterdyniak, H. (2008). European social model(s) and social Europe. *OFCE*, 2008 (10), 1–54. Pridobljeno s <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/dtravail/WP2008-10.pdf>
- Oláh, S. L. (2015). *Changing families in the European Union: trends and policy implications*. Stockholm University: Department of sociology.
- Plevnik, T. (2011). Razvrščanje izobrazb v Sloveniji v razmerju do mednarodnih referenčnih klasifikacijskih orodij. *Sodobna pedagogika* 4, 102–121.
- Prokurat, S. (2010). European social model and east Asian economic model-different approach to productivity and competition in economy. Pridobljeno s <http://www.proeconomics.pl/artykuly/ESMandEAEM.pdf>
- Rakar, M., Stropnik, N., Boškić, R., Dremelj, P., Nagode, M. & Kovač, N. (September 2010). Raziskava o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke. Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/rodnost-koncno_porocilo.pdf
- Saraceno, C. (2011). Family policies. Concepts, goals and instruments. *Collegio Carlo Alberto*, 230, 1–17. Pridobljeno s <http://www.carloalberto.org/assets/working-papers/no.230.pdf>
- Stropnik, N. & Šircelj, M. (2008). Slovenia: Generous family policy without evidence of any fertility impact. *Demographic research*, 16 (19), 1019–1058.
- Thévenon, O. & Neyer, G. (2014). Family policies and diversity in Europe: The state-of-the-art regarding fertility, work, care, leave, laws and self-sufficiency. Pridobljeno s <http://www.familiesandsocieties.eu/wp-content/uploads/2014/12/WP7ThevenonNeyer2014.pdf>
- Žakelj, T. & Švab, A. (2009). *Usklajevanje dela in družine med zakonodajnimi spodbudami in vsakdanjim življenjem*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Žužek, A. (22. 4. 2017). Zakaj je Slovenija bogatejša od Hrvaške. Pridobljeno s <http://siol.net/novice/svet/zakaj-je-slovenija-bogatejsa-od-hrvaske-439800>

Viri

Center za socialno delo Ljubljana-Šiška. (2017). Prejemki. Pridobljeno s <http://www.csd-lj-siska.si/prejemki/starsevskonadomestilo.asp>

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (21. 7. 2017a). Prirodno kretanje stanovništva republike Hrvatske u 2016. Pridobljeno s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/07-01-01_01_2017.htm

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. (28. 2. 2017b). Prosječne mjesečne neto i bruto plaće zaposlenih. Pridobljeno s https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/09-01-01_12_2016.htm

Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. (September 2002). Nacionalna obiteljska politika (načrt prijedloga). Pridobljeno s <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/Arhiva/5.%20-%201.pdf>

Eurostat. (7. 6. 2017a). Fertility indicators. Pridobljeno s <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Eurostat. (25. 4. 2017b). Population by educational attainment level, sex and age (%). Pridobljeno s <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Eurostat. (13. 7. 2017c). Employment and activity by sex and age – annual data. Pridobljeno s <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Eurostat. (23. 5. 2017d). Number of private households by household composition, number of children and age of youngest child. Pridobljeno s <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Grad Korčula. (2017). Odluka o naknadi za novorođeno dijete. Pridobljeno s <http://www.korcula.hr/odluka-o-naknadi-za-novorodeno-dijete/>

Grad Rijeka. (2017). Novčana potpora za novorođenče. Pridobljeno s <http://gov.rijeka.hr/zahtjevi-i-obrasci/zdravstvo-i-socijalna-skrb/novcana-potpورا-za-novorodjence/147>

Grad Split. (2017). Naknada novorođenoj djeci grada Splita. Pridobljeno s <http://www.pitagora-split.eu/Gradske-usluge/Po-abecednom-redu/Usluga/articleType/ArticleView/articleId/43/Naknada-novoroenoi-djeci-grada-Splita>

- Grad Vukovar. (30. 8. 2012). Jednokratna novčana pomoć za novorođenče. Pridobljeno s <http://www.vukovar.hr/grad-vukovar/upravni-odjeli/uo-drustvene/5333-jednokratna-novcana-pomoc-za-novorodence>
- Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (2017). Rodiljne i roditeljske podpore. Pridobljeno s <http://www.hzzo.hr/rodiljne-i-roditeljske-potpore/>
- Izvozno okno. (2017). Pregled gospodarskih gibanj v državi Hrvaški. Statistični indikatorji za obdobje 2015–2018. Pridobljeno s http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Hrvaska/Pregled_gospodarskih_gibanj_4286.aspx
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (17. 7. 1993). Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v Republiki Sloveniji. Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/resolucija_druzina.pdf
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2017a). Domača stran. Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2017b). Starševsko varstvo in družinski prejemki. Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/%202010%29/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2017c). Statistika. Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/si/uveljavljanje_pravic/statistika/
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2017d). Resolucija o družinski politiki 2018–2028. Pridobljeno s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/druzina/RDP_-_predlog_za_JR.pdf
- Ministrstvo za finance. (16. 12. 2016a). Lestvica za odmero dohodnine in olajšave za leto 2017. Pridobljeno s http://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Davki_in_druga_dajatve/Podrocja/Dohodnina/Letna_odmera_dohodnine/Opis/Lestvica_za_leto_2017.pdf
- Ministrstvo za finance. (April 2016b). Prispevki za socialno varnost. Plačevanje prispevkov za zavarovance – delavce v delovnem razmerju. Pridobljeno s http://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Davki_in_druga_dajatve/Podrocja/Prispevki_za_socialno_varnost/Opis/Podrobnejsi_opis_2_izdaja_Plačevanje_prispevkov_za_socialno_varnost_iz_delovnega_razmerja.pdf
- Narod. (20. 8. 2016.) Koje su mjere populacijske politike dale rezultate u drugim zemljama. Pridobljeno s <https://narod.hr/hrvatska/koje-su-mjere-populacijske-politike-dale-rezultate-u-drugim-zemljama>

- Narodne novine. (2006). Nacionalna populacijska politika. Pridobljeno s http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_132_2957.html
- Norden. (2013). The Nordic welfare model. Nordic Centre for Welfare and Social Issues. Pridobljeno s http://www.nordicwelfare.org/PageFiles/7117/Nordic_Welfare_Model_Web.pdf
- OECD. (2011). Families are changing. Pridobljeno s <https://www.oecd.org/els/soc/47701118.pdf>
- OECD. (2017). Fertility rates. Pridobljeno s <https://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm>
- Općina Kalinovac. (2017). Odluka o isplati jednokratne novčane pomoći za svako novorođeno dijete s područja Općine Kalinovac u 2017 godini. Pridobljeno s http://www.kalinovac.hr/images/sjednice_OV/24_sjednica/Odluka-rodiljne_naknade_za_2017.pdf
- Službeni portal grada Osijek. (4. 11. 2015). Povećanje novčane pomoći za opremu novorođenog djeteta. Pridobljeno s <http://www.osijek.hr/index.php/cro/Novosti/Povecanje-novcane-pomoci-za-opremu-novorodenog-djeteta>
- Social welfare systems across Europe. (2014). SensAge. Pridobljeno s http://www.easped.eu/sites/default/files/sites/default/files/SensAge/d4-social_welfare_systems_across_europe.pdf
- Središnji državni portal. (8. 6. 2017a). Upis u dječji vrtić. Pridobljeno s <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/predskolski-odgoj-i-obrazovanje/upis-u-djecji-vrtic/215>
- Središnji državni portal. (13. 6. 2017b). Novčana potpora za novorođeno dijete. Pridobljeno s <https://gov.hr/moja-uprava/obitelji-i-zivot/roditeljstvo/novcana-potpورا-za-novorodjeno-dijete/496>
- Središnji državni portal. (13. 6. 2017c). Pravo na rad s polovicom punog radnog vremena zbog pojačane njege djeteta. Pridobljeno s <https://gov.hr/moja-uprava/rad/pravo-na-rad-u-skracenom-radnom-vremenu-radi-pojacane-brige-i-njege-djeteta/pravo-na-rad-s-polovicom-punog-radnog-vremena-zbog-pojacane-njege-djeteta/1815>
- STA. (29. 5. 2011). Malta se ločuje: Maltežani na referendumu podprli legalizaciju ločitve. Pridobljeno s <https://www.dnevnik.si/1042448202>
- Statistični urad Republike Slovenije. (2017a). Živorojeni, občine, Slovenija, letno. Pridobljeno s http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05J2014S&ti=&path=./Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/30_Rodnost/10_05J20_rojani_RE_OBC/&lang=2
- Statistični urad Republike Slovenije. (2017b). Bruto domači proizvod, Slovenija, letno. Pridobljeno s

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0301910S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/05_03019_BDP_letni/&lang=2

Statistični urad Republike Slovenije. (2017c). Povprečne mesečne plače in indeksi, Slovenija, mesečno. Pridobljeno s

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0701011S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/10_place/01_07010_place/&lang=2

World Population Prospects. (2017). *Key findings & advance tables*. New York: United Nations.

PRILOGE

Priloga 1: Otroški dodatek glede na uvrstitev v dohodkovni razred

Dohodkovni razred	Povprečni mesečni dohodek na osebo (v % in evrih)	Znesek otroškega dodatka za otroka do konca osnovne šole ali do 18. leta (v evrih)			Znesek otroškega dodatka za otroka v srednji šoli, vendar najdlje do 18. leta (v evrih)		
		1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok	1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok
1	do 18 % do 185,43	114,31	125,73	137,18	114,31	125,73	137,18
2	nad 18 % do 30 % nad 185,43 do 309,05	97,73	108,04	118,28	97,73	108,04	118,28
3	nad 30 % do 36 % nad 309,05 do 370,86	74,48	83,25	91,98	74,48	83,25	91,98
4	nad 36 % do 42 % nad 370,96 do 432,67	58,75	67,03	75,47	58,75	67,03	75,47
5	nad 42% do 53 % nad 432,67 do 545,98	48,04	56,06	64,03	48,04	56,06	64,03
6a	nad 53 % do 56 % nad 545,98 do 576,89	30,44	38,10	45,71	30,44	38,10	45,71
6b	nad 56 % do 64 % nad 576,89 do 659,30	30,44	38,10	45,71	43,44	51,10	71,17

Vir: MDDSZ (2017a)

Priloga 2: Stopnja prispevkov za socialno varnost za zavarovance

Prispevek za pokojninsko in invalidsko 15,50 %
zavarovanje

Prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje 6,36 %

Prispevek za starševsko varstvo 0,10 %

Prispevek za zaposlovanje 0,14 %

SKUPAJ 22,10 %

Vir: Ministrstvo za finance (2016b, str. 6)

Priloga 3: Lestvica za odmero dohodnine in olajšave za leto 2017

Če znaša neto mesečna davčna osnova v evrih **Znaša dohodnina v evrih**

Nad	Do		
	668,44		16 %
668,44	1.700,00	106,95	+ 27 % nad 668.44
1.700,00	4.000,00	385,47	+ 34 % nad 1.700,00
4.000,00	5.908,93	1.167,47	+ 39 % nad 4.000,00
5.908,93		1.911,95	+ 50 % nad 5.908,93

Vir: Ministrstvo za finance (2016a, str. 1)

Če znaša mesečni bruto dohodek iz delovnega razmerja v evrih **Znaša splošna olajšava v evrih**

Nad	Do	
	930,53	543,32
930,53	1.047,57	368,22
1.047,57		275,22

Vir: Ministrstvo za finance (2016, str. 2)

Priloga 4: Zneski otroških dodatkov na Hrvaškem v skladu z dohodkovno skupino

Skupni dohodek na člana gospodinjstva na mesec v evrih	Višina otroškega dodatka v evrih
Do 73,30	40,40
Nad 73,30 do 151,08	33,66
Nad 151,08 do 224,42	26,93

Vir: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2017)

Priloga 5: Davčne stopnje in razredi na Hrvaškem za leto 2017

Davčna stopnja	Davčni razred
24 %	Od 0,00 do 17.500,00 HRK oz. 2.361,58 €
36 %	Od 17.500,00 HRK oz. 2.361,58 € dalje

Vir: Crnički, N. (2016b)

Priloga 6: ISCED klasifikacija izobraževanja 2011

0	Predprimarna vzgoja in izobraževanje
1	Primarno izobraževanje
2	Nižje sekundarno izobraževanje
3	Višje sekundarno izobraževanje
4	Posekundarno neterciarno izobraževanje
5	Kratko terciarno izobraževanje
6	Terciarno izobraževanje za pridobitev izobrazbe diplomant 1. stopnje (ang. <i>bachelor</i>) ali tej enakovredne
7	Terciarno izobraževanje za pridobitev izobrazbe magister (ang. <i>master</i>) ali kaj podobnega
8	Terciarno izobraževanje za pridobitev doktorata

Vir: Plevnik, T. (2011, str. 106, Tabela 1)

